

NVE – Konesjons- og tilsynsavdelingen
v/ Joachim Kjelstrup
Pb. 5091 Majorstua
0301 Oslo

30.09.2014

Høringsutsagn for Øvre Grønslandselva kraftverk i Flå kommune i Buskerud fylke

Bakgrunn

Vi viser til e-post der dere ber om Småkrafts kommentarer på mottatte høringsutsagn vedrørende konsesjonssøknader for våre prosjekter i Flå kommune. Våre søknader skal behandles sammen med andre søknader. Noen av uttalelsene som er kommet inn gjelder samlet for alle søknadene. Småkraft gir her svar på uttalelsene som gjelder Øvre Grønslandselva kraftverk spesielt. Som avtalt er også informasjon både fra sluttbefaring, og innhenting av informasjon i etterkant, tatt med. Multiconsult har bl.a. laget et notat om bekkekløftene som kan være nyttig å lese i forkant av de følgende kommentarer til høringsuttalelser.

Følgende interessenter har gitt sitt høringsutsagn i saken:

- Fylkesmannen i Buskerud
- Flå kommune
- Hallingdal Kraftnett AS
- Naturvernforbundet
- Tollefsrudseter velforening
- Helga Marie Tollefsrud Tharaldsen og Aase Gudny Tollefsrud Tønnesen
- Olav Gislerud
- Harald Schyberg
- Erik Gunnar Hagen

Fylkesmannen i Buskerud

Er negativ til utbygging av Øvre Grønslandselva basert på funn av rødlista arter i bekkekløft, INON og reduksjon av fossefall, og til regulering av Tingsjø basert på landskap, og fiske.

Småkraft AS sine kommentarer:

For bekkekløften har vi følgende kommentarer:

For selve bekkekløften er det i 2013 gjort ny befaring (Asplan Viak), med observasjon av noen flere arter i forhold til det som ble funnet av Multiconsult. Vi har fått Multiconsult til å vurdere den nye informasjonen, se vedlagt notat.

Når det gjelder bekkekløft er det flere elementer som har betydning for mangfoldet i elvejuvet, som vannføring, topografi, hogst og at bekkekløften er vendt mot nord-øst. Det er foreslått helårlig minstevassføring, samt at det er et rimelig stort restfelt som ikke er berørt (ca. 25 % av regulert vannføring), som vil bidra sterkt til dynamikken i vannføring i elva. Minstevassføringen vi foreslår på sommeren er 50% høyere enn 5-persentil sommer.

I tillegg vil det gå flommer i elva som renser opp i elveløpet. Som søknaden viser vil man i et normalår ha 69 dager der kraftverket ikke går (i uregulert vassdrag). Dette viser at Grøslandselva i naturlig tilstand har relativt mange dager med lav vannføring. Vannføringen i elva i tørkeperioder er godt under foreslått minstevassføring. I sommer har elva over enkelte strekninger vært nesten tørr.

Ved en regulering av Tingsjø og ev. også Nedre Kimbetjern vil det være mulig å opprettholde høy minstevannføring også i tørkeperioder. Dette kan da faktisk være positivt for enkelte av de fuktkrevende artene (i forhold til dagens vannføring). Sommervannføringen vil til tider være høyere enn det naturlige, dersom man regulerer Tingsjø (og gir prioritet til minstevassføring). Om vi regulerer Tingsjø 1,5 meter, vil det oppdemmede volum være nok til 46 døgn med 150 l/sek, uten tilsig til Tingsjø. Tingsjø vil altså være en svært sikker buffer for å opprettholde vannføring i tørkeperioder.

Det er klart at de aller fleste bekkekløfter har sine verdier, MEN dette kan ikke medføre at alle slike kløfter skal «vernes» og at det ikke kan foretas en forsiktig utbygging hvor naturverdier hensyntas. Bekkekløftene i Grøslandselva og Stavnselva er forholdsvis like i og med at naturverdiene i begge i stor grad er knyttet til den høye luftfuktigheten. Bekkekløfta i Stavnselva noen hundre meter nord for Grøslandselva er vernet, og naturverdiene her er klart større enn i Grøslandselva (ref. vedlagt notat fra Multiconsult).Også Jeppebekken nord for Stavnsjuvet er klart mer verdifull enn Grøslandselva. I lokalitetsdatabasen for skogområder, NARIN, er både Jeppebekken og Stavnselva vurdert å oppnå høyeste score (6) av bekkekløftene i Norge, og er omtalt som «internasjonalt verdifulle». Alle de fuktkrevende artene i Grøslandselva med unntak av grynkolve er registrert i Jeppebekken og/eller Stavnselva. Flere av dem i begge elvene i tillegg til i en rekke andre elver og bekkekløfter i Flå (se notat fra Multiconsult). Gulsvikelva og Sjølingelvi (begge i verna vassdrag) er to andre elver i Flå som i samme database er vurdert å oppnå nest høyeste verdi (5). Grøslandselva er ikke kartlagt etter samme metodikk som disse elvene, men er av Natuvernforbundets biolog vurdert å ligge i verdiområdet 4-5. Vi minner her om erstatningssaken vedr. fredingen av Stavnselva naturreservat. Erstatninger til fallrettighetshaverne ble avslått. Retten la til grunn at ca. 70 % av den planlagte utbyggingen i samlet plan (Stavnselva og Grøslandselva) likevel kunne finne sted gjennom utbygging av Grøslandselva. Se vedlagt kopi av tingrettens skjønn.

I vedlagt notat fra Multiconsult sammenstilles de registrerte rødlistearter i både Gyltebekken og Grøslandselva, med funn i andre vassdrag i Flå kommune. Det er funnet langt flere arter i Stavnselva, så det er nok riktig at den er den viktigste å verne. Denne er vernet også mot hogst etc., og vil dermed ha en langt mer robust beskyttelse av artene enn det som er tilfelle med et evt. avslag av konsesjon i Øvre Grøslandselva. Som vi så på befaringen er det her flere steder hugget skog helt ned til elva, noe som sannsynligvis har større konsekvens for artsmangfoldet enn det omsøkte kraftverket (inklusive avbøtende tiltak).

Med så mange bekkekløfter som finnes i Flå, vil det være naturlig at man gir prioritet til å bygge ut prosjekter «som monner», noe som også bekreftes av uttalelsen til Flå kommune. Øvre Grøslandselva kraftverk har stor produksjon, til småkraftverk å være, og avbøtende tiltak er rimelig omfattende med tanke på å ivareta bekkekløft lokalitetene.

Det å beholde et skogsbelte langs elven vil også være et svært viktig avbøtende tiltak. Skogeierne har «levende Skogs Standard» å forholde seg til. Denne kan sees på følgende link:

http://www.levendeskog.no/levendeskog/vedlegg/08Levende_Skog_standard_Bokmaal.pdf

Denne standarden angir følgende om kantsoner:

12. Kantsoner

Kravpunktet skal sikre at det bevares eller utvikles stabile kantsoner til myr, vann og vassdrag og kulturlandskap. Kantsonene har en rekke viktige økologiske funksjoner og tjener flere formål knyttet til biomangfold, vannkvalitet, landskap og friluftsliv.

KRAV OG REGLER

Der det er naturlig grunnlag for det, skal en ved hogst og skogbehandling bevare eller utvikle en flersjiktet kantsoner langs myr, vann og vassdrag og mot kulturlandskap.

Kantsone mot vann og vassdrag

Det skal **bevares** eller **utvikles** en **flersjiktet kantsone** mot vann og vassdrag **bredere enn én meter ved normalvannstand** der dette er naturlig.

Kantsoneens bredde

De **økologiske forhold** i og **langs** et **vassdrag** **indikeres** av **vegetasjonstypene**. Det er viktig å **skape stabile kantsoner**. **Bredden** må **tilpasses forholdene på stedet** og kan **varierte innen én og samme kantsone**. Bare **unntaksvis** vil det være behov for

↙
kantsoner med bredde på **mer enn en trehøyde**. **Langs elver og bekker bredere enn to meter** skal **vegetasjonstypene** og **terrengformen** være **retningsgivende** for **kantsoneens bredde**. Med **utgangspunkt i en kantsonebredde på 10-15 meter** bør en justere for følgende:

- **Edellauv-, hogstaude-, storbregne- og sumpskog** – **vesentlig bredere (25-30 meter)**
- **Sumpskog mot vassdraget** - **bredere kantsone.**
- **Bratt terreng opp på begge sider av vassdraget** - **smalere kantsone.**
- **Torr vegetasjon og tørt terreng mot vassdraget** - **smalere kantsone.**
- **Énsjiktet furuskog** - **smalere kantsone.**
- **Tett sjiktet lauvskog mot vassdraget** - **smalere kantsone.**
- **Énsjiktet granskog** - **svært smal kantsone.**
- **Smalere bekker** **enn 2 meter** - ned mot **5 meter.**

For å **fange opp** de **spesielle forholdene** som **oppstår i periodevis oversvømte arealer**, skal **normalt oversvømmingsareal inngå** i kantsonen.

Av **hensyn til friluftslivet** kan **kantsonene stedvis åpnes**, men **bare dersom de økologiske verdiene** blir **ivaretatt andre steder langs vassdraget**.

Stjøselsel av kantsonen

Det kan **hogges ut enkeltrær** i kantsonen, **men ikke mer enn at kantsonen opprettholder sin funksjon**. **Alle stedeegne treslag, sjiktning og nøkkelementer** i en kantsone skal være **tilstede også etter eventuelt utplukk av enkeltrær**.

I **énsjiktet eldre skog** kan det **hogges for å etablere en sjiktet kantsone**. I **énsjiktet skog i hogstklasse 3 og 4** bør det ved **tyrning** legges vekt på å **etablere en fullverdig kantsone med lauvskog før sluttavvirkning**.

Kantsoner bør **etableres og utvikles mest mulig naturlig**.

FORKLARINGER

Med en kantsones **økologiske funksjoner** menes:

- **Skape stabile korridorer med eldre skog** i landskapet.
 - Være **leveområde** for mange arter.
 - Gi **stabile lys-, skygge og temperaturforhold** for arter som lever i **bekker, elve- og vannkanter**.
 - Tilføre **næring** i vannet i form av **strø og smådyr**.
 - Gi **skjulmuligheter** for arter som lever i **bekker, elver og vannkanter**.
 - **Kunne filtrere næringsstoffer** fra hogsten.
- Kantsoner mot vann og vassdrag er et estetisk element i skoglandskapet.**

Grunnregel her er **10-15 meter kantsone**. Grunneiere langs **bekkekløfta** som berøres av tiltaket er villig til å **la skogen stå urørt i et belte på minst 50 meter fra elva**, som et **ekstra avbøtende tiltak**. I tillegg kan det være aktuelt å **lage terskler** for å **holde på vann-nivå i spesielle områder i elva**.

Summen av avbøtende tiltak kan dermed være med på å **både sikre og tildels bedre forholdene i bekekløfta**.

For Tingsjø er vi innstilt på å revurdere vår regulering og foreta en bedre kartlegging, samt en fiskeundersøkelse. Vi vil her bare minne om at Tingsjø, ved behandling av Samla Plan er holdt utenfor vern, nettopp for å kunne brukes som et mindre reguleringsmagasin. Når kartlegging og fiskeundersøkelse er gjort vil vi sende dette inn sammen med vår nye beskrivelse av reguleringen.

Småkraft mener at når det gjelder regulering av Tingsjø så vil tiltaket vise klart mest i landskapet når magasinet er tappet helt ned. Selve dammen vil kun vise svært lokalt, og det går an å bygge dammen uten å lage ny vei (altså bygge veiløst). Påvirkning på landskap vil derfor primært avhenge av når Tingsjø har lav vannstand. Det er kun om vinter Tingsjø vil være helt nedtappet, etter snøsmelting forutsetter vi ikke at man tapper under normalvannstand (ref. fig 2, reguleringskurve).

Tingsjø har en selvregulering mellom 0,5 og 1 meter (stiger nok mer enn en meter i ekstreme flommer). Den var tidligere regulert med ca. 2 meter opp (Tømmerfløting på 1800 tallet og Sagbruk på 1900-tallet). Man vil enkelte plasser rundt Tingsjø se spor etter gammel regulering, f. eks ved båthus som ble anlagt ved høyvannsmærke ved full dam.

Fossefallene i Grøslandselva er ikke spesielt synlige i landskapet, bortsett fra når man er tett på. De er heller ikke brukt i noen form for turisme, eller som tur-mål.

Flå kommune

Flå kommune er positiv til utbyggingen som omsøkt, og avslutter sin uttalelse med «Etter en helhetsvurdering av saken, anses de positive sidene ved utbyggingen som vesentlig større enn de negative sidene ved utbyggingen av kraftverkene. Søknaden er også i tråd med kommuneplanens samfunnsdel og Energi og klimaplan for Flå kommune.

Småkraft AS sine kommentarer:

Småkraft tar uttalelsen til følge.

Hallingdal Kraftnett

Hallingdal kraftnett ønsker avklaring på om det er 22 kV, eller 132 kV vi ønsker og knytte oss til, samt at de informerer om at det vil komme anleggsbidrag i forbindelse med tilknytting.

Småkraft AS sine kommentarer:

Småkraft tar uttalelsen til følge, og vil ta kontakt med Hallingdal Kraftnett i forbindelse med detaljplanlegging av kraftverkene dersom det blir gitt konsesjon. Vi er ellers innforstått med å bli belastet med vår andel av kostnader for å få strømmen ut på nettet.

Naturvernforbundet i Buskerud

Fraråder sterkt utbygging av Øvre Grøslandselva/ inkl. regulering av Tingsjø. Dette basert på:

- Bekkekløft er verdifull, mener også at Multiconsult har undervurdert denne.
- Regulering av Tingsjø vil gå sterkt ut over landskap og muligens biologisk mangfold

Småkraft AS sine kommentarer:

For bekkekløft viser vi til våre kommentarer til Fylkesmannens uttalelse. Vi kan ikke se at Multiconsult har undervurdert verdien av bekkekløften. Det er faktisk under Multiconsult sin befaring for kraftprosjektet i Øvre Grøslandselva at bekkekløften ble registrert som bekkekløft.

Nye funn øker nok verdien. Bekkekløfta (nedre) har med de nye funnene sannsynligvis opp mot en A-verdi. Den øvre kløfta er imidlertid mer usikker. Den er vurdert til B/C

I det store landskapsbildet vil nok eksisterende veier og hyttefelt vise mer igjen, enn reguleringssoner rundt Tingsjø. Med ytterligere 48 hytter (p.t. godkjent i reguleringsplan, men ikke bygget) vil dette inntrykket forsterke seg ytterligere.

Når det gjelder det biologiske mangfold i og rundt Tingsjø, så mener vi at de undersøkelser som er gjort av Multiconsult er dekkende for konsesjonssøknad, men at det må gjøres fiskeundersøkelse, og en mer nøyaktig oppmåling av terrenget rundt Tingsjø før det kan fastsettes manøvreringsreglement.

Når det gjelder innspill rundt villrein mener vi Narturvernforbundet er på «villspor». Ferdsel av folk har vesentlig større negativ påvirkning på villrein, enn det en regulering av Tingsjø vil ha. Vi vil, som søknad angir, ta hensyn til at villrein kan forekomme i området.

Tollefsrudseter velforening

Ønsker redusert oppdemningsgrad av Tingsjø, og bli «fast kommunikasjonspartner» for videre arbeide med prosjektering.

Småkraft AS sine kommentarer:

Småkraft er positiv til å diskutere oppdemningsgrad/reguleringsregime med brukere av området. Sammen med andre uttalelser om hvordan reguleringen vil påvirke brukerinteresser rundt Tingsjø ble dette også diskutert under befaringen 27/8.

Helga Marie Tollefsrud Tharaldsen og Aase Gudny Tollefsrud Tønnesen

Påpeker at de har andre grenser enn det som fremgår av kartet. Påpeker faktafeil i søknaden. Kommer med mange forslag til avbøtende tiltak for sin eiendom.

Småkraft AS sine kommentarer:

Når det gjelder å få rettet kartet over eiendommen må dette være en sak mellom grunneiere, og som Flå kommune nok vil bistå med. Vi vil, selvsagt, rette oss etter de rettighetsforhold som er korrekt.

Når det gjelder avbøtende tiltak vil noen av disse bortfalle ved mindre regulering, som vi diskuterte på befaring. Uansett vil vi ved en regulering av Tingsjø sørge for at hyttene ikke får forringet sin tilkomst (via Tove bru og sti), sin bruk av båtstø, sin vannforsyning, og holde en god dialog med eierne med tanke på tidspunkt for arbeide, og konkrete planer for anlegg. Dette slik at vi kan tilrettelegge f. eks. båtstø og adkomst i forbindelse med gjennomføring av prosjektet.

Olav Gislerud

Ønsker mindre regulering (1,8 meter er nevnt). Ønsker også grundigere undersøkelser rundt fisk (reproduksjon), og evt. avbøtende tiltak. Ønsker at dam skal bygges veiløst. Ønsker at trær og busker skal ryddes bort i reguleringssonen.

Småkraft AS sine kommentarer:

Småkraft tar uttalelsen til etterretning, både for fiskeundersøkelser, rydding av skog og at det ikke ønskes veibygging til dam i Tingsjø.

Når det gjelder ønsker om mindre regulering av Tingsjø, er dette noe vi vil vurdere samlet utfra alle høringsuttalelser. Vi noterer oss også argumentene for å gjøre en moderat regulering (stoppe/bremse tilgroing, og bedre fiske).

Harald Schyberg

Opptatt av landskap (reguleringsoner, veier, etc) og friluftsliv og viser bl.a. til undersøkelser gjort i forbindelse med Samla Plan (Horgen 1986), Ønsker ingen utbygging overfor kote 750. Har også vurdering av veialternativer.

Småkraft AS sine kommentarer:

Småkraft er klar over hyttefolket på Tollefsrudseter, men er ikke enig i at deres bruk er «medvurdert». Tiltaket ligger i hovedsak på andre siden av elva i forhold til hyttefeltet, og løypenettet går lite ved elva, nedenfor inntaket. Fra selve hyttene vil tiltaket knapt nok kunne sees. Viser ellers til våre kommentarer overfor for Øvre Grøslandselva, og reguleringen rundt Tingsjø.

Når det gjelder innspill i forhold til Samla Plan er det viktig å forstå at vurderingene i Samla Plan, tok lite hensyn til f.eks. biologisk mangfold. Prosjektet som den gang forelå var ganske så annerledes enn det som vi har fremmet nå. Utnyttelse gjaldt både Grøslandselva og Stammselva, Uten forslag til minstevassføring, Regulering av Nedre Kimbetjern (som inntaksmagasin), etc.. Det mest konkrete er i kap. 3.1 det det står «Det eneste mulige magasin i dette området er Tingsjøen på ca. kote 852, men utnyttelsen av dette antas urealistisk på grunn av verneinteresser». Det ble imidlertid i samme tidsperiode besluttet at Tingsjø **ikke skulle vernes** mot vassdragsregulering, Tingsjø ble tvert imot holdt utenom vernet, nettopp for å kunne brukes som reguleringsmagasin.

Vi noterer oss at dammen i Tingsjø ønskes veiløst, og at vei til inntak ønskes fra Tollefsrudsiden, dersom det gis konsesjon.

Grunneiere kommenterer at det er utført hogst langs elva helt opp til Tingsjø, i senere tid. Området er altså ikke «preget av gammel skog». Dette var tydelig å se for alle som var med på befaringen.

Prosjektering og detaljplaner, som skal godkjennes av Miljøtilsynet i NVE vil sørge for at Tingsjø ikke «finner nye utløp», og at inngrepene ikke blir for dominerende i Landskapet.

Erik Gunnar Hagen

Er bekymret for brønner som får vann fra elva, og for gamle steinmurer som kan berøres ved legging av høyspentkabel.

Småkraft AS sine kommentarer:

Denne har liten relevans til dette prosjektet, og behandles kun for Nedre stasjon.

Småkrafts konklusjon:

Vi takker for innspill til prosjektet, og vil, som beskrevet overfor, ta noen innspill fra høringsuttalelsene til følge i den planlagte utbyggingen. Vi mener fortsatt at fordelene ved en utbygging av kraftverkene i Grøslandselva og Gyltebekken er klart større enn ulempene. Det er en samlet produksjon på 32 GWh (som tilsvarer utslippene fra vel 6000 biler, ref. NNI-rapport nr. 240), der 4,2 GWh er basert på regulering av Tingsjø med 2,8 meter (som sagt er vi innstilt på å revurdere størrelse på regulering).

Vi tar hensyn til innspill rundt Tingsjø, og vil redusere oppdemmingen. Vi kan i løpet av høsten få utført fiskeundersøkelse og bedre kartlegging i/rundt Tingsjø, og vil komme tilbake med reviderte planer for Tingsjø basert på disse undersøkelsene.

Når det gjelder bekkekløften i Øvre Grøslandselva har vi gjort endringer med stasjonsplassering som gjør at ingen fysiske inngrep er innenfor bekkekløft-lokalitet (slik den nå er registrert av Asplan Viak 2013). Grunneiere vil, om prosjektet realiseres, innføre «selvpålagt vern» i et 50-metersbelte på hver side av elva, for å bedre på vilkår for artene som har «gammel fuktig skog» som habitat. Dette sammen med historien om vern og erstatningskjønn i Stavnselva, flere andre bekkekløfter med høy verdi, tilsier at både bekkekløft-problematikk og rødliste-problematikk er svært godt ivaretatt i Flå kommune.

Det er kun en art som berøres som er sterkt truet(EN), som er Huldrestry. Huldrestry er funnet i 6 bekkekløfter i kommunen, der 3 av disse er vernet. Det er svært tvilsomt at prosjektet i Øvre Grøslandselva, med de angitte avbøtende tiltak, kommer til å ha særlig negativ virkning på Huldrestry i kløften, og i alle fall ikke i Flå kommune. Stavnselva har høyere verdi, flere rødlista arter er påvist, og sist men ikke minst er den vernet, også mot andre inngrep som hogst, veier, hyttebygging, etc..

Flå kommune har mange bekkekløfter med høy verdi, der noen er verna. Kommunen har kun noen få vassdrag som er realistisk å få bygget småkraftverk i. Grøslandselva er den klart beste av disse.

Småkraft har etter 40 ferdig bygde kraftverk fått god erfaring med å rydde og revegetere anleggsområder. Vi har fått positive tilbakemelding på utført arbeid og vi har fått byggeskikkpris på Oftedal i Sirdal kommune. Vi ber derfor NVE vektlegge også de positive virkningene prosjektet vil medføre i den videre behandlingsprosessen.

Vennlig hilsen

Martin Vangdal
Prosjektleder konsesjon

Steinar Hansen
Prosjektutvikler

Vedlegg:
Notat fra Multiconsult
Detaljer om ny kraftverksplassering øvre stasjon
Kopi av erstatningskjønn fro Stavnselva

NOTAT

OPDRAG	Grøslandselva kraftverk	DOKUMENTKODE	
EMNE	Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPDRAGSGIVER	Småkraft AS	OPDRAGSLEDER	Håkon Libæk
KONTAKTPERSON	Steinar Hansen	SAKSBEH	Randi Osen
KOPI		ANSVARLIG ENHET	1085 Oslo Naturressurser

1 Innledning

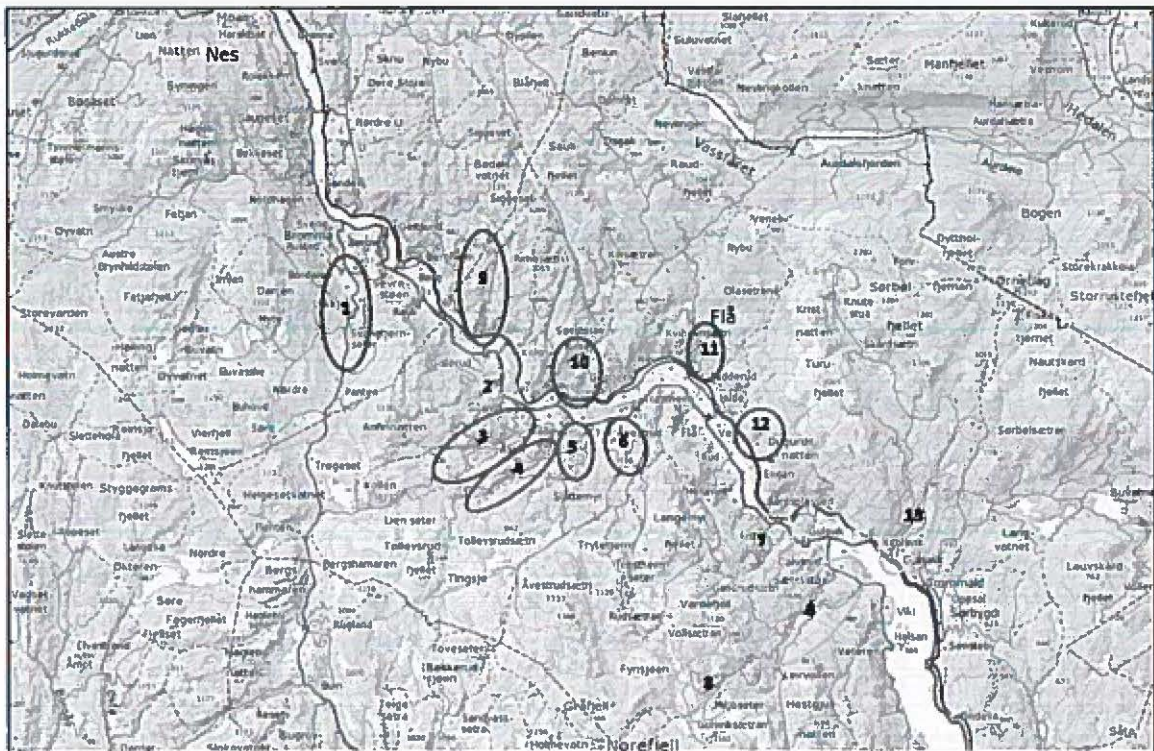
Småkraft AS søker om konsesjon for småkraftutbygging i Grøslandselva og Gyltebekken i Flå kommune. I Grøslandselva er det planlagt to kraftverk, Øvre og Nedre, samt regulering av Tingsjø. Gyltebekken bygges ut med inntak i bekken og overføring til Grøslandselva hvor kraftstasjonen bygges rett oppstrøms inntaket til Nedre Grøslandselva kraftverk. Det henvises til konsesjonssøknadene for nærmere detaljer. Det er gjennomført kartlegging av naturtyper og rødlistede arter langs elvene både i forbindelse med konsesjonssøknaden (Multiconsult) og av Asplan Viak ved en senere anledning. Det er registrert flere rødlistede arter av karplanter, moser, lav og sopp i bekkekløfter i de to elvene. Dette notatet sammenstiller informasjon fra kartleggingene med funn fra andre elver i kommunen og tilgrensende til kommunen. Det er også gitt en kort vurdering av konsekvensene utbygging av Øvre Grøslandselva kraftverk kan få for bekkekløftene.

2 Undersøkte elver/bekker

Artskart viser flere bekker/elver i Flå kommune hvor en rekke av de samme artene samt andre arter knyttet til typiske bekkekløftsmiljø (gammel skog og/eller fuktige miljøer) er registrert. Noen av bekkekløftene er kartlagt tidligere, enten i forbindelse med utredning av småkraftverk eller Direktoratet for Naturforvaltnings kartlegging av bekkekløfter i 14 norske fylker i perioden 2007-2010 (Evju m.fl. 2011). Sistnevnte omtales i dette notatet som «bekkekløftsprosjektet». I Kvernbecken er det ikke kartlagt bekkekløft, mens de øvrige er kartlagte eller topografi og artsinventar (vurdert ut i fra Artskart og topografisk kart) tyder på bekkekløft.

Lokalitetene er opplistet i tabell 1, og omtrentlig kartfestet i figur 1.

Oppføringer i rødlistekategoriene NT-CR fra disse bekkekløftene som foreligger i Artsdatabanken per 21. august 2014 og i NARINS (lokalitetsdatabase for skogområder) oversikt over kartlagte bekkekløfter i Flå kommune er listet opp i tabellen i vedlegg 1. Lista inkluderer 1 lokalitet som ligger rett over kommunegrensa til Nes. For Heielvi er det også hentet artsinformasjon fra konsesjonssøknad om småkraftverk.

Figur 1. Lokaliteter langs bekker med mange rødlistede arter. Blå = Grøslandselva og Gyltebekken, gul = bekkekløfter kartlagt ifm. bekkekløftsprosjektet (Evju m.fl. 2011). Nummerering henviser til nr. i tabell 1. Gulsvikelva (8) har to markeringer pga. avstanden mellom de kartlagte bekkekløftlokalitetene.

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Tabell 1. De 13 elvene/bekkene som inngår i utvalget. Kort beskrivelse av kartleggingsstatus.

Nr.	Navn	Kartlagte bekkeløfter	Verdisatt som bekkeløft i Evju 2011?	Kommentar
1	Sevreåne og Svangtjernåne (Nes kommune).	Ja?	Nei	Inventert av Biofokus v/Tom H. Hofton.
2	Jeppebekken	Ja	Ja, internasjonal verdi	Kilde: NARIN
3	Stavnselva	Ja	Nei, men internasjonal verdi	Vernet.
4	Grøslandselva	Ja	Nei	Søknad om kraftverk. Det er kartlagt 2 bekkeløfter, BM-verdi A og B/C.
5	Gyitebekken	Ja	Nei	Søknad om kraftverk. Det er kartlagt 1 bekkeløft, BM-verdi A eller B. Bekkeløfta har klart mindre verdi enn den nedre bekkeløfta i Grøslandselva.
6	Vesleåi	Ja	Nei	Byggetillatelse gitt for mikro/mini-kraftverk. 2 bekkeløfter med BM-verdi B, 1 bekkeløft med BM-verdi C. Vassdraget er vernet mot utbygging av vannkraftverk ≥ 10 MW.
7	Sjølingelvi	Ja	Ja, nasjonal verdi	Kilde: NARIN. Vassdraget er vernet mot kraftutbygging (Norefjellområdet, Verneplan I).
8	Gulsvikelva	Ja	Ja, nasjonal verdi	Kilde: NARIN. Kilde: NARIN. Vassdraget er vernet mot kraftutbygging (Norefjellområdet, Verneplan I).
9	Kvernbekken	Ingen bekkeløft		Kolsrud kraftverk fått konsesjon. Flere fuktrevende arter er konstatert langs elva.
10	Rimeelva	Ja? Markert kløft		Inventert av Biofokus v/Torbjørn Høitomt. Kraftverk under bygging/ikke igangsatt. Kraftstasjon oppstrøms kløfta.
11	Heielvi (Gjuvet)	Ja, ifm. søknad om småkraftutbygging	Nei	Bekkeløft med BM-verdi A. Søknad om småkraftutbygging avslått.
12	Suserudbekken	Ja?		Inventert av Asplan Viak v/Anders Breili.
13	Solheimselvi	Ja	Ja, regional verdi	Kilde: NARIN. Kraftverk i sidebekk tar noe av vannføringen i nedre del

3 Resultater

3.1 Rødlistede arter

Vedlegg 1 viser rødlisteartene av karplanter, moser, lav og sopp i de 13 elvene/bekkene. Tabell 2 viser et utsnitt av dataene i vedlegget, nærmere bestemt de rødlistede artene registrert i Grøslandselva og Gyltebekken og hvor mange av de til sammen 13 bekkene/elvene de er registrert i eller langs. Det er også gitt en kort beskrivelse av voksested med vekt på krav til fuktighet. Informasjonen er hentet fra Artsdatabankens rødlistevurderinger og Evju m.fl. (2011). Av de påviste artene er 5 regnet som «signalarter» for bekekløfter, dvs. arter som indikerer at bekekløfta har høy naturverdi.

Med unntak av knippesøtpigg, korallpiggsopp og lamellfiolkjuke har alle artene krav til luftfuktigheten.

Trådragg (VU), praktlav (VU), grynkolve (VU), huldregras (NT) og olivenfiltlav (NT), alle signalarter registrert i Grøslandselva. I tillegg kommer selvsagt de fuktkrevende artene huldrestry (EN), kort trollskjegg (NT) og sprikeskjegg (NT). Av disse er de to sistnevnte trolig noe mindre fuktkrevende enn de øvrige.

I Gyltebekken med til sammen 11 rødlistede arter, er 4 hhv. vedboende og 2 jordboende sopp (alle NT). Disse soppgruppene er knyttet hovedsakelig til hhv. eldre skog og (rikere) skog. Huldregras (NT) er som nevnt en signalart for bekekløfter, og flere av de andre artene er også kravfulle når det gjelder luftfuktighet.

Lavartene kort trollskjegg, sprikeskjegg og gubbeskjegg (alle NT) er funnet langs nesten alle av de 13 elvene/bekkene. Av de øvrige fuktkrevende artene er alle med unntak av olivenfiltlav og grynkolve funnet i rundt halvparten av elvene. Grynkolve (VU) er den eneste av de mer fuktkrevende rødlisteartene som er registrert kun i Grøslandselva. Nærmeste funn er Rukkedalen, vist i figur 2. Arten vokser på fuktige bergvegger i skog eller inntil bekker og elver. Arten er særlig truet av uttørking av habitatet. Olivenfiltlav er funnet i Jeppebekken i tillegg til i Grøslandselva.

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Tabell 2. Rødlistearter registrert i Grøslandselva og Gyltebekken, samt hvor mange av de 13 elvene/bekkene artene er registrert i/langs. Arter som er kravfulle mht. høy luftfuktighet er markert med rødt.

Art	Rødlistestatus	Voksested (basert på Artsdatabankens rødlistevurderinger og Evju m.fl.)	Grøslandselva	Gyltebekken	Totalt av de 13
Huldrestry	EN	Stabilt fuktig skog og rel. mye lys. I bekkekløfter mest knyttet til skog høyere oppover i kløftenes skyggesidelier	X	X	6
Praktlav	VU	Berg, trestammer / greiner av lauvtrær. Kaldt, fuktig klima. Signalart.	X		6
Trådragg	VU	Fuktig skog i bekkekløfter. Høy, stabil luftfuktighet. Signalart.	X		6
Grynkolve	VU	Fuktige bergvegger i skog eller inntil bekker og elver. Signalart.	X		1
Huldregras	NT	Skog/bekkekløfter med høy stabil luftfuktighet. Signalart.	X	X	8
Rimnål	NT	Fuktigskog, herunder i bekkekløfter.	X		7
Rynkeskinn	NT	Gammel granskog, helst litt fuktige miljøer		X	8
Kort trollskjegg	NT	Eldre, fuktig gran- eller bjørkedøm. skog, herunder bekkekløfter	X	X	11
Gubbeskjegg	NT	Skog. «Vanlig i bekkekløfter». Forekommer også ellers i skogen i området vekk fra elva.	X	X	10
Olivenfittlav	NT	Gamle rikbarkstrær og skyggefulle næringsrike bergvegger. Signalart i bekkekløfter utenfor oseaniske seksjoner	X		2
Sprikeskjegg	NT	Fuktig skog	X	X	9
Knippesøtpigg	NT	Granskog (furuskog).		X	1
Korallpiggsopp	NT	Eldre løv- og blandingsskog.		X	1
Lamellfiolkjuka	NT	Gammel barskog.		X	1

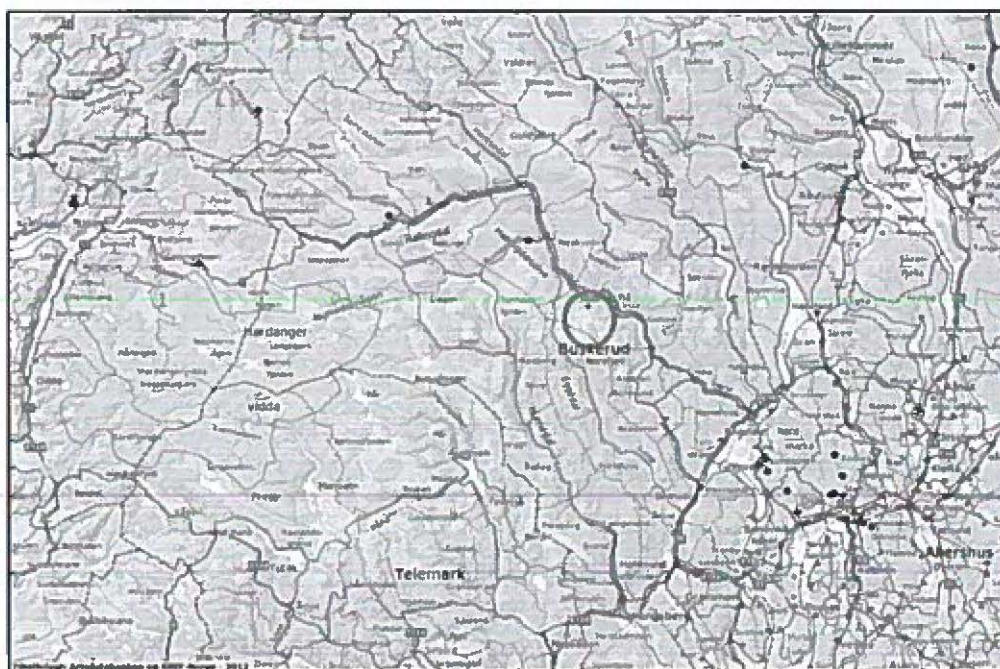
3.2 Grynkolve (*Pilophorus cereolus*)

Figurene under viser utbredelsen av grynkolve (VU) i følge Artskart. Som det framgår av figur 3, er forekomstene spredt ut over i landet, men er ikke funnet på Sørlandet. Det er flere registreringer av arten langs Hallingdalsvassdraget. Pga. at dette er en liten og «knudrete» art, er det sannsynligvis mørketall, samt registreringer som ikke er lagt inn i Artskart. Se foto i figur 3.

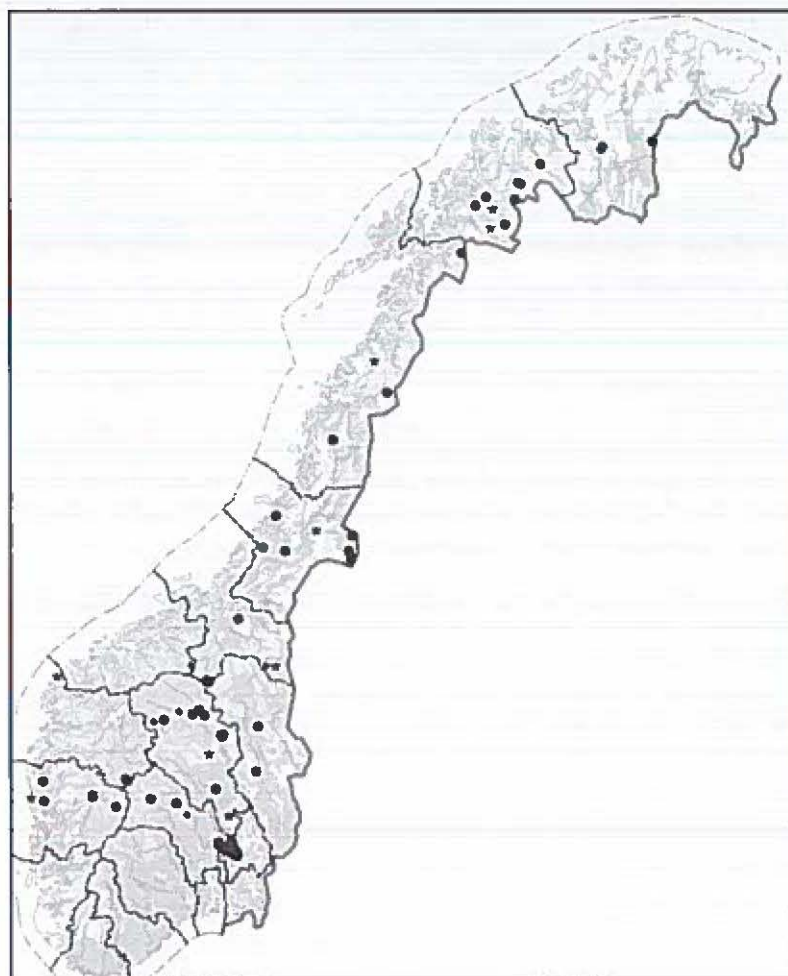
Som det framgår av tabell 3 vokser arten på fuktige bergvegger, enten i skog eller langs vassdrag. Funnet i Grøslandselva var på berg på elvebredden, med Grøslandselva som en del av fuktikilden (det finnes også noen fuktsig i området) (Anders Breili, pers. medd).

Tabellen viser også at trusselfaktorene er de som medfører uttørring av voksestedet.

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Figur 2. De nærmeste registreringene av grynkolve til Grøslandselva (inringet) jfr. Artskart.

Figur 3. Registreringer av grynkolve i Norge jfr. Artskart.

Figur 4. Grynkolve. Foto fra Norsk Lavflora (Tor Tønneberg).

Tabell 3. Habitatkrav og trusselfaktorer for grynkolve (*Pioporus cereolus*) i følge Artsdatabanken.

Utbredelse	Spredt over det meste av landet. Arten vokser på fuktige bergvegger i skog eller inntil bekker og elver.
Hovedhabitat	<ul style="list-style-type: none"> • Flomsonesystemer • Berg, ur og andre grunnjordsystemer
Naturtyper	<ul style="list-style-type: none"> • Flomsonesystemer > Åpen flomfastmark <ul style="list-style-type: none"> ◦ steinflommark • Flomsonesystemer > Fosseberg <ul style="list-style-type: none"> ◦ intermediært fosseberg • Berg, ur, grunnjordsystemer > Nakent berg > bergvegg <ul style="list-style-type: none"> ◦ intermediaervegg • Terrestrisk > grovere uorganiske substrater > ikke saltpåvirket > fast fjell og blokk > substrat med normalt tungmetallinnhold <ul style="list-style-type: none"> ◦ moderat-intermediær
Påvirkningsfaktorer	<ul style="list-style-type: none"> • Påvirkning på habitat > Habitatpåvirkning i limnisk miljø <ul style="list-style-type: none"> ◦ Oppdemming/vannstandsregulering/overføring av vassdrag <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tidspunkt <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pågående ▪ Omfang <ul style="list-style-type: none"> ▪ Minoriteten av populasjonen påvirkes (< 50%) ▪ Alvorlighetsgrad <ul style="list-style-type: none"> ▪ Langsom, men signifikant, reduksjon (< 20% over 10 år eller 3 generasjoner) • Påvirkning på habitat > Landbruk > Skogbruk/avvirkning <ul style="list-style-type: none"> ◦ Flatehogst <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tidspunkt <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pågående ▪ Omfang <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ukjent ▪ Alvorlighetsgrad <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ukjent

3.3 Naturfaglige registreringer av bekkekløfter

Som en del av tematiske undersøkelser av prioriterte skogtyper i Norge har Direktoratet for naturforvaltning fått utført naturfaglige undersøkelser av 625 bekkekløfter i 14 fylker i perioden 2007–2010 (Evju m.fl. 2011). Undersøkelsene resulterte i 55 lokaliteter i Buskerud. Vedlegg 2 viser en oversikt over lokalitetene i fylket i verdikategoriene 4-6. Lokalitetene er verdisatt langs følgende skala:

6 = Nasjonalt verdifullt og svært viktig

5 = Nasjonalt verdifullt

4 = Regionalt til nasjonalt verdifullt

3 = Regionalt verdifullt

2 = Lokalt til regionalt verdifullt

1 = Lokalt verdifullt

Av de 55 lokalitetene i Buskerud er:

- 3 regnet som *nasjonalt verdifull og svært viktig*, hvorav 1 i Flå kommune (Jeppebekken)
- 7 regnet som *nasjonalt verdifull*, hvorav 2 i Flå kommune (Sjølingelvi og Gulsvikelvi)
- 18 regnet *regionalt til nasjonalt verdifull*.
- 17 regnet som *regionalt verdifull*, hvorav 1 i Flå kommune (Solheimelvi)

Den verna bekkekløfta i Stavnsjuvet ville trolig få høyeste verdi (6) etter denne metodikken. I praksis har derfor Flå kommune 4 av 11 av Buskerud fylkes mest verdifulle bekkekløfter (verdi 5 og 6) basert på undersøkelser fram til 2010. Flere registreringer i tidligere kartlagte kløfter samt registreringer i nye kløfter kan trolig øke antallet verdifulle lokaliteter.

Grøslandselva og Gyltebekken er ikke kartlagt i undersøkelsen. I følge Naturvernforbundet har deres biolog vurdert Grøslandselva til verdi 4 eller 5, som tilsvarer *regionalt til nasjonalt verdifullt* eller *nasjonalt verdifullt*.

En beskrivelse av de 4 lokalitetene fra NARIN er gjengitt i forkortet versjon i vedlegg 3. En kort sammenligning mellom disse, Stavnselva og de to utbyggingsaktuelle elvene er gitt i kapittel 4.

4 Sammenligning Grøslandselva/Gyltebekken, Stavnselva og de 4 bekkekløftene fra NARIN

Beskrivelsene av de biologiske verdiene i Grøslandselva og Gyltebekken er mindre detaljerte enn hva som er tilfellet for de fire lokalitetene fra bekkekløftsprosjektet. Metodikken som benyttes i bekkekløftsprosjektet er også mer omfattende, og har som formål å avgrense «forvaltningsområder» som går ut over bare den enkelte bekkekløft.

Basert kun på funn av rødlistede arter, så framstår Grøslandselva å ha verdier på nivå med Sjølingelva når det gjelder antall arter i kategoriene EN og VU. Jeppebekken, Stavnselva og Gulsvikelva er «de rikeste» mtp. de høyest rødlistede artene. Gyltebekken har lavere verdi enn alle disse lokalitetene. Forekomst av en art i kategori EN (huldrestry) i Gyltebekken gjør imidlertid at verdien for rødlistede arter likevel også her er stor iht. metodikken som skal brukes i utredning av biologisk mangfold for søknader om småkraftverk. Se tabell 4.

Verdier knyttet til gammel skog/urskog er spesielt utviklet i Jeppebekken, mens verdier spesielt tilknyttet stabilt fuktig miljø er spesielt utviklet i Stavnselva. Grøslandselvas verdier er i større grad knyttet til fuktig miljø slik som Stavnselva, men verdien er klart lavere enn Stavnselva. Med unntak av Grynkolve (VU) er alle de spesielt fuktigkrevende artene som finnes i Grøslandselva også funnet i Stavnselva og flere av de andre elvene (olivenfylltav kun i disse to).

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Gulsvikelva og Sjølingelva, begge verna vassdrag, har verdier knyttet til gammel skog og stabilt fuktig miljø. Begge elvene har for øvrig svært store forekomster av huldrestry, i førstnevnte «fylkets kanskje rikeste». Solheimselva er først og fremst verdisatt pga. «topografisk velutformet kløftenatur» og god dekning av rik lavlandsskog.

Fosserøyksoner og fosse-eng som naturtyper/vegetasjonstyper som sådan er ikke påvist verken i Gyltebekken eller Grøslandselva. Asplan Viak har i sin beskrivelse vurdert potensial for dette ved en vanskelig tilgjengelig foss i nedre bekkekløft i Grøslandselva, og konstatert fosserøyk som trolig ikke er stabil i øvre bekkekløft. Det er også registrert arter som har krav til høy fuktighet og som er påvist rett nedenfor fosser. Fosserøypåvirket vegetasjon er påvist kun i Solheimselvi av de bekkekløftene i Flå som er verdisatt i NARIN og i Stavnselva. Stabile fosserøysamfunn forekommer generelt sett kun i et mindretall av bekkekløfter.

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Tabell 4. De 7 elvene/bekkene sortert (fra venstre til høyre) etter antall påviste arter i rødlistekategoriene EN og VU.

Art	Rødliste status	Jeppe-bekken	Stavns-elva	Gulsvik elva	Sjøling-elvi	Grølands-elva	Gylte-bekken	Solheims elvi
Huldrestry	EN		X	X	X	X	X	
Finkjuka	EN		X					
Sjokoladekjuka	EN	X	X					
Fossefiltlav	EN		X					
Trollsotbeger	EN	X	X					
Lappkjuka	EN	X						
Rosenjodskinn	EN	X						
Huldrekjuka	EN	X						
Rundhodenål	EN			X				
Praktlav	VU	X	X		X	X		
Skoddelav	VU		X		X			
Bølgekjuka	VU	X	X					
Høystubbeskinn	VU		X					
Trådragg	VU	X	X	X		X		
Langt trollskjegg	VU		X					
Sibirfiberskinn	VU		X	X				
Rosa tusselav	VU		X					
Grynkolve	VU					X		
Fakkeltveblad-mose	VU	X						
Gul snyltekjuka	VU	X						
Taigakjuka	VU	X						
Klengekjuka	VU	X		X				
Rustskinn	VU	X						
Huldrevoksskinn	VU			X				
Hodeskoddelav	VU				X			
Fjellkolve	VU							
Grønsko	VU			X	X			
Rinodina sheardii	VU							
Verdisetting i NARIN		6	(6)	5	5	<i>Ikke vurdert, men trolig 4-5</i>	<i>Ikke vurdert, men trolig 4-5</i>	3

5 Konsekvenser ved utbygging av kraftverk i Grøslandselva og Gyltebekken

Når det gjelder konsekvenser av vassdragsregulering for naturtyper/naturverdier, står følgende å lese i rapporten fra kartlegging av bekkekløfter (Evju m.fl. 2011):

«Vassdragsregulering fører til endret tilstand av naturtyper og nesten alltid til reduksjon av naturverdier. Noen av de aller mest verdifulle kløftene som ble funnet (for eksempel Vinstravassdraget med sidekløfter (OP Nord-Fron) og Øygardsjuvet (BU Nore og Uvdal)) er regulerte. Likevel er mangfoldet av sjeldne og truede arter, inkludert fuktighetskrevede arter, høyt. Dette skyldes at dype kløfter bidrar til beskyttet lokalklima i skogmiljøene i dalbunn og på skyggesiden.»

Rapporten utdyper videre om vassdragsreguleringenes påvirkning på naturverdier i bekkekløfter:

«Vassdragsregulering, og ikke minst tørrlegging av vassdragene, har trolig av mange vært ansett som den alvorligste trusselen for bekkekløftnaturen i Norge. Vår erfaring er likevel at vassdragsregulering generelt rangeres bak skogbruk som trusselfaktor i Norge. Årsaken til dette er flere:

- *Vannkraftutbygging rammer vanligvis bare en liten del av kløften. Det er selve hovedvannstrengen og nærmiljøet til denne som blir berørt, ved at vannføringen blir mindre eller forsvinner helt og luftfuktigheten blir redusert. Sidebekker beholder ofte sin vannføring, og naturverdier som ikke opptre helt inntil eller er direkte knyttet til hovedelven, blir i liten grad berørt.*
- *Antall arter som lever i og rett inntil selve elvevannet i kløftene er begrenset. En del lav og moser finnes, også rødlistearter, men sammenlignet med mangfoldet for øvrig i kløftene er andelen slike arter lav.*
- *Naturverdiene i bekkekløfter er ofte i stor grad knyttet til den store habitatvariasjonen og spennvidden i kløftemiljøet fra dalbunn via lisdene opp til brekket på toppen.*
- *På Vestlandet (seksjon O3 og delvis i O2) er imidlertid de fleste rødlisteartene knyttet til selve vannstrengen eller bergvegger i nærhet til denne og ikke til skogen. Her vil vannkraftutbygging utgjøre en viktigere trussel enn skogbruksvirksomhet.*

Dette innebærer imidlertid ikke at vannkraftutbygging ikke er en klar negativ påvirkning på naturverdiene i bekkekløfter. Dette skyldes:

- *Vannkraftutbygging er økonomisk attraktivt i vassdrag med store høydeforskjeller, og det er et klart politisk om økt utbygging av små vannkraftverk, så langt med 659 søknader om vannkraftutbygginger hos NVE (<http://nve.no/no/Konsesjoner/Konsesjonsaker/Vannkraft/>). Målt i antall kløfter og arealomfang synes bare skogsdrift å være en viktigere påvirkningsfaktor.*
- *Vannkraftutbygging berører noen av de mest spesielle og viktigste/mest unike naturverdiene i bekkekløfter, som fosseberg, fosseenger og fosserøykskog, som ser ut til å tåle reduksjoner i vannføringen særlig dårlig og kan forsvinne selv ved moderate utbygginger. Fosseberg og fosse-eng har fått status nær truet (NT) i rødlista for naturtyper (Lindgaard & Henriksen 2011). Fossetilknyttede miljøer under skoggrensa er sannsynligvis blant landets mest truede naturtyper. Under feltarbeidet ble det gjort mange observasjoner av miljøer som trolig har hatt store naturverdier, men som var sterkt negativt påvirket av vassdragsreguleringer. Det ble også gjort observasjoner av nylig gjennomførte og pågående inngrep som sannsynligvis vil føre til slike verditap.*
- *Fosserøykskog vurderer vi som særlig sterkt truet, og er i velutviklet form bare påvist i noen få områder. Ved flere av de store vassdragene på Østlandet har det tidligere åpenbart vært svært velutviklete og til dels store fosserøykskogsområder, men disse vassdragene er i dag utbygd, og fosserøyksamfunnene er enten forsvunnet eller sterkt redusert. Dette gjelder både de tidligste vannkraftutbyggingene som Måna med Rjukanfossen (TE Tinn) og Øygardsjuvet (BU Nore og Uvdal), så vel utbygginger fra de siste tiårene som Dokka (OP Nordre Land) på slutten av 1980-tallet. Marginalt utviklete fosserøyksamfunn kan "henge igjen" langs småfosser i sidebekker i disse storkløftene, som for eksempel i Krossåni ved øvre Åbjøra (OP*

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Nord-Aurdal), der vi fant en av de fineste fosserøykgranskogene i Norge på et lite areal, med bl.a. rikelig av fossenever Lobaria hallii.

- *Gode data om forekomster og populasjonsstørrelser av arter i forkant av kraftutbygginger er generelt sparsomme (Ihlen 2010b), men er nødvendige for å vurdere arters sårbarhet for endringer i vannføring. Mer forskning trengs for å øke kunnskapsgrunnlaget, som f.eks. overvåking av en populasjon av fakkeltvebladmose Scapania apiculata i forbindelse med kraftutbygging (Hassel 2009).*
- *Vannkraftutbygging kan medføre terrenginngrep som også negativt påvirker naturverdiene i bekkekløftene. Neddemming av store arealer i kløftene er et åpenbart eksempel (som ved utbyggingen av Alta-vassdraget), men også tilførselsveier til inntaksdammer, rørgater og kraftstasjoner er viktige. Negative effekter kan være arealtap, åpning av kløftemiljøet (solinnstråling, vind, uttørring), erosjons- og forurensningsfare. For eksempel er den rike forekomsten av fossefiltlav Fuscopannaria confusa, som ble oppdaget i øvre del av Svinða (OP Ringebu) i 2007, nå nesten forsvunnet (reinventert 2010), etter at det ble anlagt et vanninntak/kum i fossekulpen, med tilhørende vei som både fjernet en del av skogen og åpnet opp for sterk solinnstråling fra sør inn mot de gjenværende trærne.».*

Når det gjelder Grøslandselva og Gyltebekken, kan følgende bemerkes med utgangspunkt i det som er gjengitt over:

- Asplan Viak har ikke kartlagt naturtyper eller vegetasjonstyper som sådan som er påvirket av stabil fosserøyk – typer som regnes å være mest truet av vannkraftutbygging. I Grøslandselva er det vurdert å være noe potensial, men deler av elva er vanskelig tilgjengelig for inventering. Mange av rødlisteartene i Grøslandselva er imidlertid sterkt knyttet til stabil luftfuktighet (og noen i tillegg rik berggrunn), og praktlav og olivenfiltlav ble funnet på fuktige berg nedenfor en foss hvor forholdene var klart fuktigere enn langs elveløpet for øvrig. Bekkekløftas verdi er i betydelig grad knyttet til opprettholdelse av stabilt, høy luftfuktighet og for noen av artene også stabilt fuktig substrat (grynkolve). I Gyltebekken er flere av artene knyttet til skogstypen og skogens alder.
- Dagens vannføring i Grøslandselva er preget av lav vintervannføring og høy vannføring og flommer i de tidlige sommermånedene april-juni, og lavere vannføring i perioden fra juli og utover brutt opp av mindre regnflommer utover høsten. Middelvannføringen ved inntaket til Øvre Grøslandselva kraftverk er på ca. 1050 l/s. I tillegg kommer restfeltet med middelvannføring på ca. 260 l/s ved kraftstasjonen til dette kraftverket. 5-persentil sommer ved inntaket er på 99 l/s.

Det vil etter utbygging i Grøslandselva være igjen et restfelt (ca. 260 l/s ved kraftstasjonen for det øvre kraftverket), samt minstevannføring som sommerstid er på 150 l/s (minstevannføring om vinteren er planlagt til 50 l/s). Ved middelvannføring sommerstid vil dermed vannføringen forbi området med flest dokumenterte rødlistede arter i Grøslandselva være på ca. 410 l/s.

Reguleringsmagasinet (Tingsjø) kan potensielt bidra til økt vannføring i Grøslandselva i tørre perioder om sommeren. Dette kan evt. fastsettes en evt. konsesjon. Magasinet har ut i fra konsesjonssøknaden 1,1 mill. m³ vann. Ved høy magasin vannstand ved inngangen til en periode med lav vannføring er det derfor mulig å kompensere for lav vannføring i restfeltet.

- Det vil etter utbyggingen være igjen en betydelig vannføring oppstrøms stasjonsområdet om sommeren. Det er imidlertid vanskelig å si hvor stor luftfuktighet dette vil generere, og særlig hvordan praktlav, olivenfiltlav og huldrestry vil bli påvirket. Sammen med grynkolve og trådragg er dette av de mer sårbare artene, og det kan ikke utelukkes en negativ påvirkning av disse. Grynkolve kan bli påvirket negativt dersom vannføringen reduserer fuktigheten på berget den vokser på, noe som ikke kan

utelukkes. Arter som gubbeskjegg, sprikeskjegg og kort trollskjegg antas å være noe mindre sårbare.

- Utbyggingen vil ikke gi hogst, men bevaring av skog langs bekkekløft i Grøslandselva
 - Bekkekløftene i Grøslandselva er østvendte, og har topografisk sett liten solinnstråling. Partiene med dokumenterte rødlistefunn ligger både i område delvis eksponert for vind og solinnstråling pga. hogst og i områder med skog.
 - Alle fysiske inngrep (inntak, rørgatetrasé, veier, kraftlinjer og kraftstasjon) ifm. utbygging av Øvre Grøslandselva kraftverk planlegges nå utenfor bekkekløfta (endret i forhold til planene i søknaden).
 - Småkraft vil inngå avtale med grunneierne om å unngå hogst av skog i en 50 m sone langs Grøslandselva. Selve de tekniske inngrepene ved utbyggingen vil derfor ikke medføre økt og potensielt (for fuktbevende / skyggetolerante arter) skadelig solinnstråling i bekkekløfta, men til en viss grad kunne bevare og evt. øke luftfuktigheten langs en del av elva som i dag er eksponert. Dette og en «vernesone» vil bidra til å ivareta luftfuktigheten på sikt hvor det er flatehogd per i dag. I tillegg til bevaring av luftfuktigheten vil skogen også på lang sikt bli substrat for flere arter (herunder rødlistede) som er knyttet til skog og død ved, slik som flere av de rødlistede lavartene og soppene både i Grøslandselva og de andre bekkekløftene i Flå er.
- Etablering av terskler i de mest verdifulle partiene av Grøslandselva bør vurderes som et avbøtende tiltak for å opprettholde luftfuktigheten dersom det gis konsesjon til bygging av Øvre Grøslandselva kraftverk.
- I Gyltebekken vil de direkte tekniske inngrepene gå klar av det mest markerte av bekkekløfta hvor funnene av rødlistearter er dokumentert. Utbyggingen vil derfor ikke gi økt solinnstråling/eksponering. Bekkekløfta har for øvrig lav solinnstråling pga. dypskårighet og nordvendt eksponering.
- Det vil slippes minstevann i Gyltebekken på 15 l/s hele året mot en middelvannføring på 210 l/s. Bekkekløfta er nordvendt, og de fuktbevende artene som her er registrert er ikke betinget av fosserøyk. En viss forringing av naturverdiene utelukkes imidlertid ikke.

6 Konklusjon

Det er registrert betydelige naturverdier knyttet til fuktige miljøer langs Grøslandselva oppstrøms kraftstasjonen til Øvre Grøslandselva kraftverk.

Bekkekløften i Grøslandselva kartlagt i forbindelse med og beskrevet i konsesjonssøknaden for kraftverket har med nye artsfunn fra Asplan Viaks kartlegging BM-verdi *Svært viktig – A*. Asplan Viak har utvidet lokaliteten i forhold til beskrivelsen i konsesjonssøknaden. Det er sterk hogstpåvirkning langs deler av bekkekløfta.

Asplan Viak også har registrert en mindre bekkekløftslokalitet oppstrøms, og under tvil verdisatt den til *viktig-B*. Lokaliteten er sterkt hogstpåvirket, det er sannsynligvis ingen stabil fosserøyk, og kun 2 rødlistede arter, begge i kategori NT, er påvist. Disse to er skjegg-lavarter som antas å være noe mindre fuktbevende enn de mer typiske bekkekløftsartene som er registrert.

Alle dokumenterte rødlistearter knyttet til høy luftfuktighet i Grøslandselva er registrert også i andre bekker/elver i området. Dette med unntak av arten grynkolve, som har fuktige berg som sitt voksested. Arten er registrert langs Hallingdalsvassdraget fra før, og det kan være mørketall. Olivenfiltlav er registrert kun i én av de andre elvene (Jeppebekken).

Sikring av minstevann + restfelt og sikring av en sone med skog langs Grøslandselva vil sammen med elvas østlige eksponering bidra til å opprettholde høyere luftfuktighet enn i omgivelsene til bekkekløftene, og ingen tekniske innretninger vil iht. de nye utbyggingsplanene berøre vegetasjonen

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

i kløftene. Det utelukkes likevel ikke at generelt redusert vannføring vil endre livsbetingelsene i negativ retning for artene i de mest fuktige miljøene langs elva, slik som ved fossene og fuktige berg i elveløpet/ved elveløpet. Forholdene for rødlistearter av sopp (mark- og vedboende) antas ikke endret i vesentlig grad.

På bakgrunn av foreliggende opplysninger har Gyltebekken klart mindre verdi. Med unntak av huldrestry er de mer fuktkrevende artene i laveste rødlistekategori (NT). Alle de fuktkrevende artene er registrert her er funnet langs flere av de andre bekkene/elvne som her er omtalt. Huldrestry er i følge Artskart registrert i avstand fra elveløpet, noe som er i tråd med artens krav til mer lysåpen skog i tillegg til stabil luftfuktighet. Artene som ikke er spesielt fuktkrevende, dvs. soppartene som utgjør om lag halvparten av rødlisteartene her, forventes ikke å bli påvirket av utbyggingen. Skjeggglavene (kort trollskjegg, gubbeskjegg og sprikeskjegg) antas også å være noe mindre sårbare ovenfor redusert luftfuktighet enn huldrestry.

7 Referanser

Anders Breili – Biolog/feltkartlegger.

Artsdatabanken 2014. Artskart.

Evju, M. (red.), Hofton, T. H., Gaarder, G., Ihlen, P. G., Bendiksen, E., Blindheim, T. & Blumentrath, S. 2011. Naturfaglige registrering-er av bekkekløfter i Norge. Sammenstilling av registreringene 2007–2010. - NINA Rapport 738. 231 s.

Vedlegg 1 – Røddlistearter i bekkekløfter / langs bekker og elver i Flå

Vedlegg 2 – Bekkekløfter i Buskerud fylke verdsatt i Evju m.fl. (2011)

Kun lokaliteter i kategori 4-6 er tatt med i tabellen.

6 = Nasjonalt verdifullt og svært viktig

5 = Nasjonalt verdifullt

4 = Regionalt til nasjonalt verdifullt

Bekk/elv	Kommune	Verdi
Jeppebekken	Flå	6
Glitra-Nordelva-Gåsebekken	Lier	6
Øygardsjuvet	Nore og Uvdal	6
Gulsvikelvi	Flå	5
Sjølingelvi	Flå	5
Norheimsbekken	Gol	5
Glitra	Lier	5
Askerudelva	Modum	5
Nedasselva	Sigdal	5
Sløgja	Sigdal	5
Gjuva nedre	Flesberg	4
Hemsil	Gol	4
Rusteåni	Gol	4
Nesseeterdalen	Hole	4
Sønsterudelva	Hole	4
Kjørstadelva	Kongsberg	4
Storebølingen	Krødsherad	4
Kimmerubekken	Modum	4
Svarverudelva	Modum	4
Veia	Nedre Eiker	4
Borgåi	Nore og Uvdal	4
Eidsåi	Nore og Uvdal	4
Osli	Nore og Uvdal	4

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

Tverråi	Nore og Uvdal	4
Økta nedre	Nore og Uvdal	4
Nørdsteåe	Rollag	4
Grodalselva	Røyken	4
Ramstadhelvete	Sigdal	4

Vedlegg 3: Kort beskrivelse av 4 bekkekløfter i Flå fra NARIN

Jeppebekken

Forkortet omtale fra NARIN. <http://borchbio.no/narin/?nid=1594>).

Variert topografi, eksposisjon, høydelag og lokalklima. Derav variert vegetasjon. Fuktige skogsamfunn er i overvekt. Ikke fosserøksamfunn.

Praktisk talt hele området er upåvirket av nyere inngrep, og store deler framstår som påfallende lite påvirket. Svært variert og uryddig skogstruktur med stor treslagsblanding, bl.a. med betydelig innslag av til dels meget grov osp, kraftig bjørk, og noe gammel selje, forsterker det varierte skogbildet. Kraftig furu finnes også. Mengden læger er svært stor og kontinuiteten høy. Også av løvtrær finnes en del død ved.

For vedboende sopp i lavlandsgranskog er området av de beste som er påvist i Norge. Også lav og moser knyttet til stabilt fuktig bekkekløftskog (bergvegger, gran, løvtrær) er rikt utviklet. Karplantefloraen er rik og variert, men med få spesielle arter (mye huldregras langs bekken).

Jeppebekken har helt spesielle kvaliteter, særlig pga. kombinasjonen høyproduktiv lavlandsgranskog og usedvanlig lav påvirkningsgrad. Tilsvarende er knapt dokumentert i Norge. Selv om selve kløfta arealmessig er nokså lita, er også bekkekløftmiljøet velutviklet, med opprevet terreng, mye bergvegger og stabilt meget fuktig lokalklima i bunnen. Rike skogtyper er vanlig (bl.a. velutviklet høgstaudeskog og lågurtskog), innslaget av gamle boreale løvtrær (osp, bjørk, selje, noe gråor) er stort, området er godt arrondert, og har god økologisk variasjon. Imidlertid er variasjonsbredden mindre enn i større og mer øst-vest-orienterte kløfter. Området oppfyller i meget stor grad viktige skogvernangler. Sammenliknet med nærliggende Stavnselva naturreservat framstår Jeppebekken som klart bedre på gammel naturskog og død ved (delvis også gamle løvtrær), mens Stavnselva er bedre på typiske bekkekløftegenskaper. De har egentlig større ulikheter enn likheter, og utfyller hverandre godt. Begge tilhører toppsjiktet av bekkekløfter nasjonalt og regionalt, men med noe ulik begrunnelse.

Jeppebekken er et unikt og svært spesielt område, og vurderes som internasjonalt verdifullt (verdi 6).

Gulsvikelva

Forkortet omtale fra NARIN. <http://borchbio.no/narin/?nid=1594>).

Naturgrunlaget er variert, med stor spennvidde i topografi, eksposisjon, lokalklima, rikhet, etc., noe som gjenspeiles i vegetasjonstypene som også framviser stor variasjon. Ikke fosserøyk, men dårlig undersøkt, og det gjenstår utvilsomt mye å finne av arter.

Store ungskogfelt og hogstflater dominerer omgivelsene på begge sider (særlig sørsiden), men det meste av skogen i avgrenset lokalitet er gammelskog som ikke har vært utsatt for inngrep i nyere tid (selv om tidligere gjennomhogster har vært til dels omfattende). Vanligst er en kompakt og sluttet, mer eller mindre heterogen og sjiktet aldersfaseskog.

Lav og vedboende sopp (på gran) er de mest interessante artsgruppene, men også mosefloraen har stort potensial for regionalt sjeldne, fuktighetskrevede arter. Mest spesielt er trolig meget rik forekomst av huldrestry (flere hundre trær, kanskje den rikeste i fylket), men også blant skorpelav

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

(rundhodenål, huldrelav og vedboende sopp (sibirbarksopp, huldrevoksskinn, klengekjuke er sjeldne arter påvist). Karplantefloraen er også generelt rik og variert (men med få uvanlige og sjeldne arter (moderat forekomst av huldregras mest nevneverdig)

Relativt stor, variert og meget velutviklet bekkekløft, og har store naturverdier. Disse er særlig knyttet til stabilt fuktig bekkekløftskog (inkludert "ekstremfuktig" skog i den trange kløftebunnen) og "bergveggsog", men (i deler av kløfta) også til naturskog med gamle trær og død ved av gran og løvtrær. Arronderingen er også god, med det meste av spennvidden i bekkekløftmiljøet fanget opp over en lang strekning, og variasjonsbredden er stor. Med unntak av høgstaudeskog (som stedvis er godt utviklet) mangler imidlertid virkelig rike skogsamfunn (bl.a. lågurtskog, gråor-heggeskog, og edelløvtrær). Selv om lokaliteten ikke kommer helt opp i toppsjiktet av bekkekløfter, ligger området likevel høyt både regionalt og nasjonalt.

Gulsvikelvi vurderes som nasjonalt verdifull (verdi 5).

Sjølingelva

Forkortet omtale fra NARIN. <http://borchbio.no/narin/?nid=1594>.

Lokaliteten har klassisk bekkekløft-utforming.

Gran dominerende, noe furu på grunnlendte rygger og berghyller i periferien av bekkekløften. Osp, bjørk, rogn, selje, gråor og hegg inngår spredt til sparsomt. Lengst nord, på vestsiden av vassdraget, er granskogen stedvis ganske løvrik og viser sørboreale trekk. Her inngår også noe spisslønn og hassel.

Vegetasjonen varierer ganske mye i rikhet, og viser ofte en klar sonering med rikere og frodig vegetasjon nær dalbunnen, og gradvis fattigere utforminger i høyden. Både frodig høystaudevegetasjon og rik lågurtskog inngår. Avgrensingen består i hovedsak av gammelskog. Litt ungskog etter flatehogst helt ned til vassdraget i nordøst er inkludert av rent arronderingsmessig årsak. Granskogen er overveiende i aldersfase, men med noe varierende alder. Øvre alder for gran ligger trolig nær 150 år. Død ved av gran inngår spredt til rikelig. Under ett er dødvedkontinuiteten tolket som moderat. Alle nedbrytningsstadier er representert, og grove læger inngår også. Deler av skogen på østsiden av vassdraget er for få år siden stormfelt.

En rekke krevende arter fordelt på flere økologiske og taksonomiske grupper er påvist. Spesielt er mangfoldet av kontinuitetskrevende arter tilknyttet gran ganske høyt, og mangfoldet av typiske bekkekløftarter med krav til høy og stabil luftfuktighet. Mest interessant er en relativt stor forekomst av den sterkt truede laven huldrestry.

Lokaliteten er vurdert å ha nasjonal naturverdi, tilsvarende 5 poeng.

Mht. prioriterte mangler i skogvernet vil området kunne bidra til inndekking av "internasjonal ansvarstype (bekkekløft)", "rike skogtyper (rike lågurtskoger og høystaudeskog)" og "rødlistearter". I noen grad også den regionale mangelen "boreal granskog rik på dødved".

Solheimselvi (forkortet omtale fra NARIN. <http://borchbio.no/narin/?nid=1594>)

Nokså dyp og velformet bekkekløft med bratte lisider, fossefall og trang dalbunn. Kløfta har riktignok en nokså rett form, noe som gir en noe begrenset eksposisjonsvariasjon. Lisidene veksler

Naturmiljø – Rødlistede arter langs bekker/elver

mellom opprevne berglendte partier med en del ur og bergvegger til mer jevnt bratte skogkledde løsmasselier.

Vegetasjonen i øvre deler er nokså fattig. I de bratt og varme skrentene innenfor KO 2 blir vegetasjonen raskt rikere med stor dekning av rik lågurtgranskog. Øverst i lisdene inngår noe skrinn berglendt furuskog. Videre ned kløfta øker dominansen av rike vegetasjonstyper, i første rekke forekommer lågurt- og småbregnegranskog men også høgstaudeskog og lisodeutforminger av gråorheggeskog.

Skogen langs Solheimselvi er sterkt preget av tidligere hogstinngrep. Død ved finnes kun spredt, mest som ferske læger i ustabile skrenter og kontinuiteten er svak til fraværende.

Humid fosserøypåvirket granskog påvist. Det er nylig utbygget inntaksdam til småkraftverk oppstrøms fossefallene, som følgelig har redusert vannføringen. Mest sannsynlig har dette hatt en negativ uttørrende effekt på den fossenære barskog og kan over tid redusere omfanget av denne.

Solheimselvi utpeker seg først og med en artsrik karplanteflora der flere krevende kløftespesialister som dalfiol (NT) og huldregras (NT) inngår. Det er også god dekning av rik lågurtgranskog som har godt potensial for krevende markboende sopp. Mangfoldet av kontinuitetskrevende råtevedarter er svakt utviklet med kun enkeltfunn av arter som duftskinn (NT), rynkeskinn (NT) og pusledraugmose. Gubbeskjegg (NT) finnes spredt i kronene på eldre gran. Langs fossefallet der Lauvhaugelvi faller ned i kløfta finnes innslag av fosseypåvirkede humide granskogsmiljøer. Miljøet var ikke spesielt godt utviklet, men forekomstene indikerer gode luftfuktighetsforhold, et miljø med godt utviklingspotensial for spesialiserte luftfuktighetskrevende epifyttsamfunn. Redusert vannføring som følge av kraftutbyggingen, skaper riktignok en viss usikkerhet i forhold til dette potensialet.

Solheimselvis bekkkløft vurderes under tvil til regional verdi (verdi 3), der topografisk velutformet kløftenatur og god dekning av rik lavlandsskog er mest positivt. Negativt er hard kulturpåvirkning med påfølgende svakt utviklet mangfold av strukturavhengige gammelskogsarter, samt redusert vannføring i kløftas største fossefall som følge av nyere kraftutbygging i Lauvhaugelvi.

Detaljer om ny kraftverksplassing øvre stasjon

Under sluttbefaring ble det reist spørsmål om både tidligere plassering av kraftstasjon, og også diskusjoner rundt forslag til ny plassering. Etter en lang dag i skogen ble ikke dette konkludert på befaring, og vi har i det etterfølgende dokumentert dette med både kart og bilder.

I hovedsak er det følgende fordeler med ny plassering, i forhold til tidligere plassering:

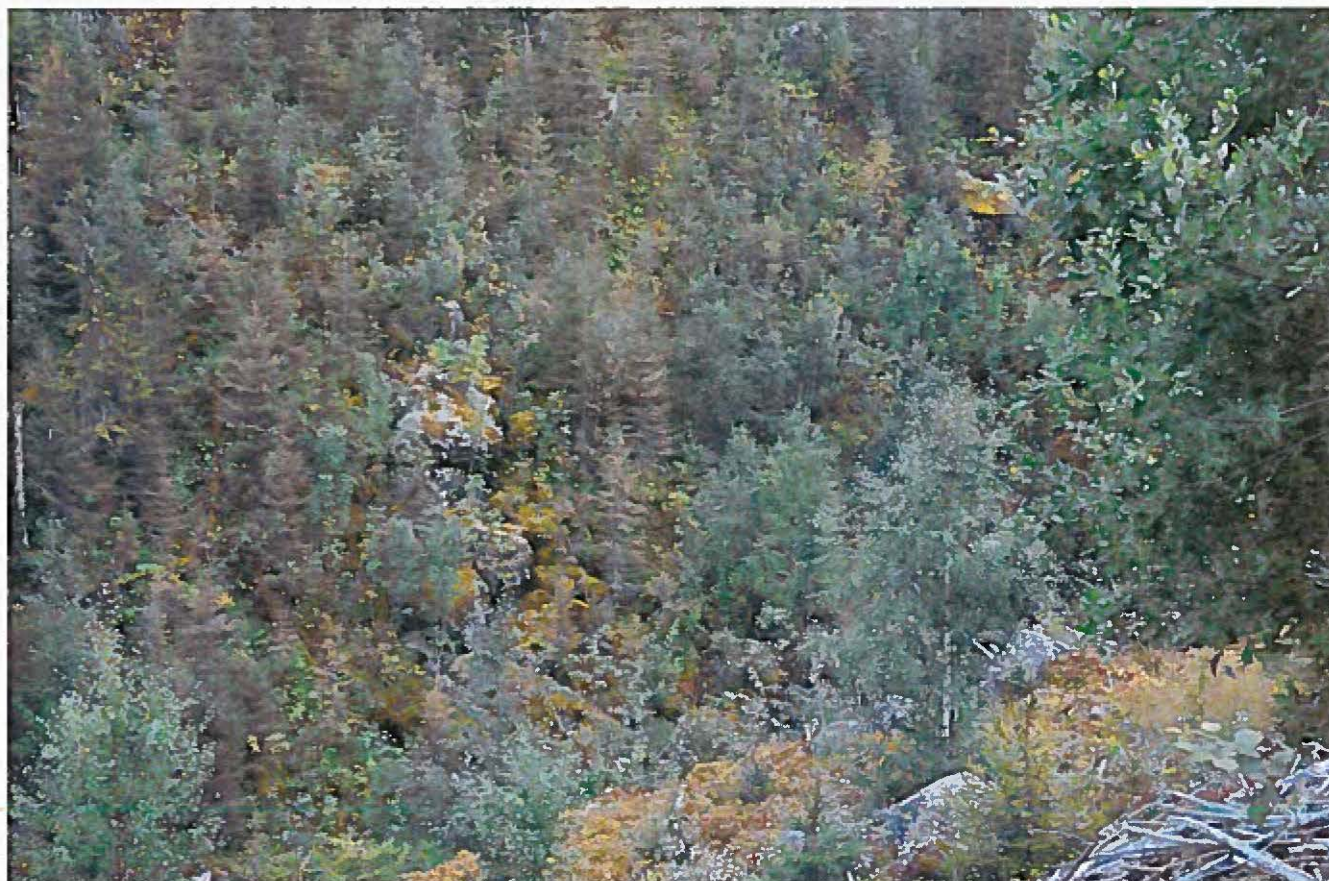
- Bedre tilkomst til stasjon
- Stasjon og rørgate ligger utenfor verdisatt bekkekløft
- Rørgate berører ikke gammel skog ved bekkekløft
- Rørgate legges i det minst bratte, og det jevneste terrenget
- Rørgaten følger terrenget og skogsveier på en mer naturlig måte
- Marginalt mer fall (17 meter)

Ulempen er at rørgaten blir marginalt lenger, og at vann blir fraført elven på en ca 200 meter lenger strekning

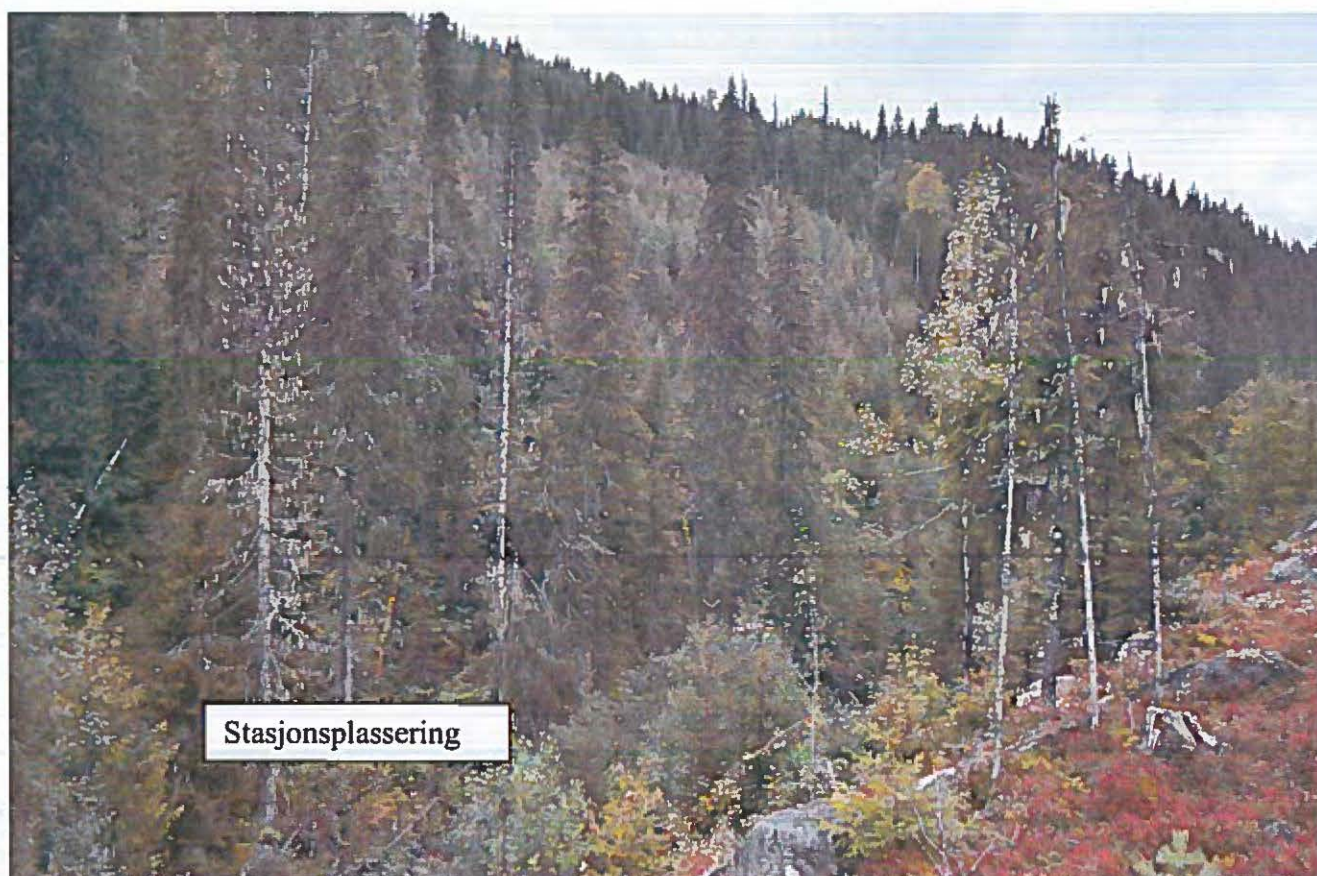
Kartskisser for både stasjonsområdet og nedre del av rørgate er vedlagt.

Bilder

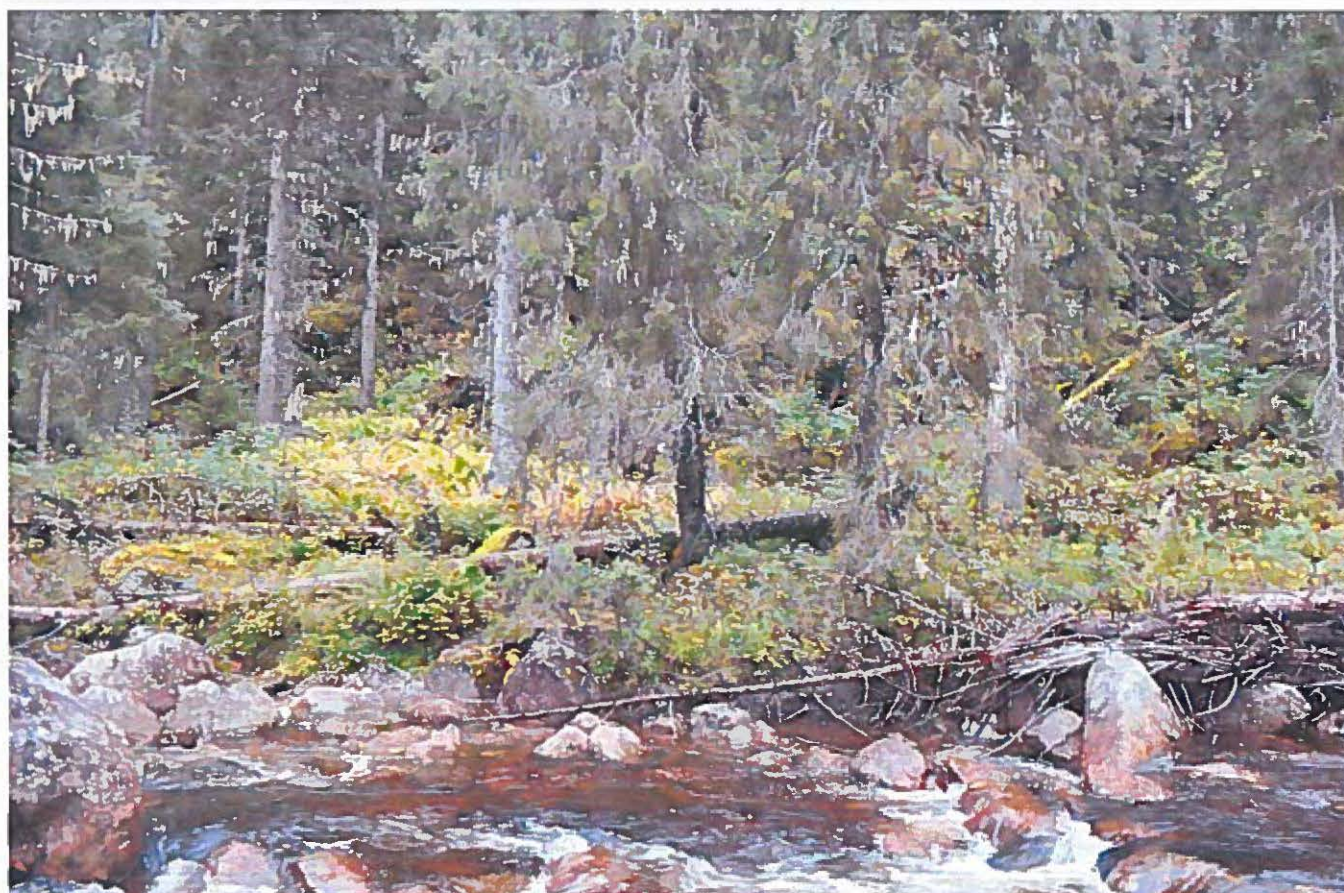
Under vises bilder både av det vi så under befaring, og av ny stasjonsplassing.

Bildet over viser nedre del av hogstfeltet, slik vi så på befaringen. Tidligere plassering ligger utenfor høyre billedkant, mens ny plassering ligger like nedenfor venstre billedkant.

Bilde over viser stasjonsplassering slik den er tegnet inn på vedlagte kart. Hogstfelt sees i bakgrunn. Man ser her inn mot stasjonen omtrent fra den retning veien kommer.

Bilde over viser stasjonsplassering og uteområde foran stasjon. Veien krysser over elven (vadedsted) i nedre venstre billedkant.

Bilde viser område der vei krysser elva (følger trestamme som ligger vannrett), og område for kraftstasjon til høyre i bildet.

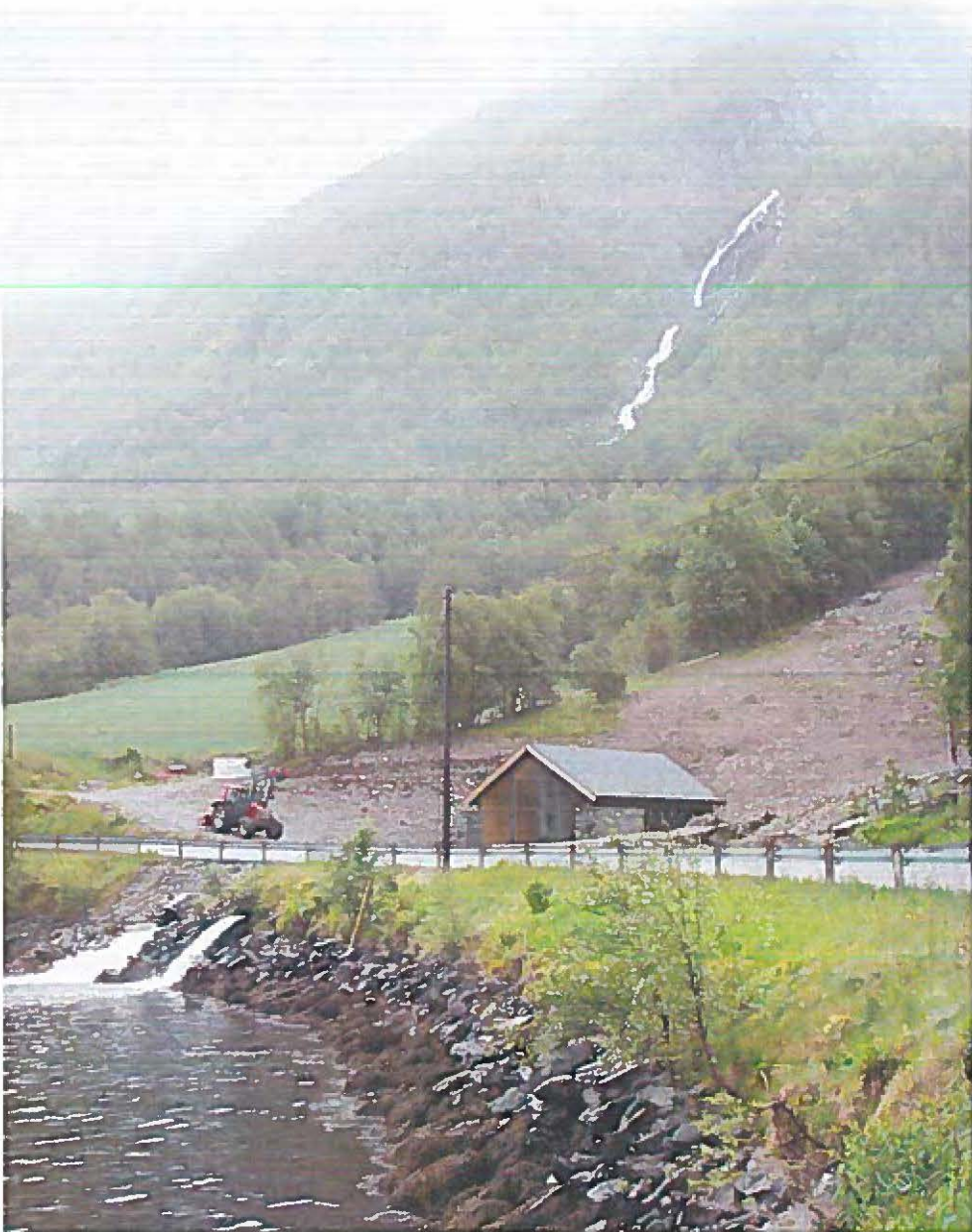
Vei

Veien anlegges fra massetak (der vi parkerte på befaring) Veien får en stigning på maksimalt , og vil kunne brukes for all transport til anlegget, utenom i flomsituasjon (primært vårflo). Ved kryssing av elva vil elveløpet «plastres» med stor elvestein, som evt. sikres med betong. Det vil legges inn drensør som elva renner i ved normalvannstand, mens flommer også vil gå over veien.

Både vei og stasjonsområde sikres mot flom med å bygge opp voller som plastres pent mot elveløpet (flyll gjerne på med litt detaljer på dette Mons Ole)

Kraftstasjonsområde

Kraftstasjon bygges inn i terrenget, og det fylles til på baksiden når det er ferdigstillt. Dette er kjent praksis som er brukt mange plasser. Nedenfor er bilde av kraftverket på Tjøtaelva, som illustrerer hvordan det kan se ut. Avløp fra kraftverket, blir nedgravd, og føres ut i elva like nedstrøms der vei krysser elva. Viser til vedlagte tegninger og snitt for detaljer.

Til partene

Oslo, 5. oktober 2006

Im q:\kw\135720300 Brv partene 051006
e-mail: karl.wahl-larsen@bwjus.no

STAVNSELVA NATURRESERVAT

Jeg oversender vedlagt Hallingdal tingretts skjønn av 29. september 2006.

Dessverre har skjønnsretten gitt Staten medhold i at det ikke ville være påregnelig med utbygging, selv om naturfredningen ikke hadde kommet.

Retten vurderinger begynner på side 8 i skjønnet. Retten har funnet at det foreligger kvalifisert usikkerhet til spørsmålet om det ville bli gitt konsesjon for en utbygging som i samlet plan. Det er her lagt vekt på at NVE i høringsuttalelse til fredningen ikke hadde innvendinger mot denne og at utbygging ville føre til relativt store inngrep i terrenget.

Retten har dertil lagt til grunn at ca 70 % av utbyggingen likevel kan finne sted, gjennom utbygging av Grøslandselva. Vårt argument om utbyggingsverdien som støtteverdi til gårdsbrukene har derfor retten lagt mindre vekt på.

Endelig har retten funnet at lønnsomheten i prosjektet er usikker, selv om retten har lagt til grunn at en utbygging ville gi en viss avkastning. Retten har funnet marginene som så små at den har funnet det usikkert om profesjonelle aktører ville engasjert seg. Retten har ikke funnet det sannsynlig at grunneierne ville bygget ut på egen hånd uten hjelp av profesjonelle aktører.

Retten konkluderer med at det etter rettens vurdering er så stor usikkerhet både mht. konsesjonsspørsmålet og med hensyn til økonomien at den ikke finner det sannsynliggjort at utbygging ville vært iverksatt selv om fredningen ikke var kommet.

bjerknes wahl-larsen as

Kronprinsens gate 5
0251 Oslo
Telefon 22 01 06 70
Telefaks 22 01 06 71
E-post firmapost@bwjus.no
Internett www.bwjus.no

Org. nr. 988 987 654
Bank 6001 05 03895
Klient kto. 6001 05 40499

Karl Wahl-Larsen (H)
Tor Gresseth
Øyvind Kraft (H)
Kristin Hegstad (H)
Tallag Andersen (H)

Per Conradi Andersen (H) (LL.M)
Christian Poulsson
Merete Bårdsen
Cathrine Hambro
I kontorfellesskap
Christian B. Herlofson (H)

Det er derfor ikke gitt noen erstatning for tapte utbygningmuligheter.

Skjønnnet kom til mitt kontor 3. oktober 2006. Fristen for å begjære overskjønn er 1 mnd fra denne dato, dvs. at overskjønnsbegjæring må være sendt senest 2. november 2006. Overskjønn holdes i tilfelle av lagmannsretten.

Det er vanskelig å gi råd med hensyn til om man skal begjære overskjønn. Retten har avgjort saken på en sannsynlighetsvurdering, og det er vanskelig å spå om lagmannsretten vil vurdere sannsynligheten for utbygging på en annen måte. Hvis vi skal begjære overskjønn vil det trolig være nødvendig å finne en profesjonell aktør som erklærer seg interessert i prosjektet og som møter og gir forklaring. I så fall vil vi kunne tilbakevise rettens antagelse om at ingen profesjonell aktør ville engasjert seg med så stor risiko.

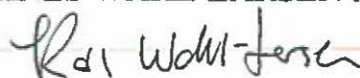
Men selv om vi finner en interessert profesjonell aktør er det usikkert om lagmannsrettens vurdering av konsesjonsspørsmålet blir annerledes, så man har likevel ikke noen garanti for et annet resultat.

Dertil kommer at omkostningsreglene ved overskjønn er annerledes enn for underskjønn. Ved underskjønn får grunneierne dekket sine utlegg til advokat. Ved overskjønn blir slike utgifter bare dekket av staten dersom man får et bedre resultat enn ved underskjønnet. Og hvis lagmannsretten skulle finne at det ikke var saklig grunn til å ta ut overskjønnsbegjæringen, vil man kunne bli pålagt å dekke statens prosessomkostninger. Inklusive rettsgebyr har man altså en omkostningsrisiko på i størrelsesorden kr. 150 – 200.000,- dersom "alt går galt".

På bakgrunn av denne prosessrisiko og med den usikkerhet som tross alt foreligger når det gjelder spørsmålet om det ville bli gitt konsesjon, vil jeg ikke anbefale at dere begjærer overskjønn.

Jeg ber Chr. Berg innkalle til grunneiermøte slik at dere kan ta standpunkt til spørsmålet. Hvis konklusjonen blir at man vil ta prosessrisikoen og begjære overskjønn, må jeg ha beskjed om dette senest 25. oktober 2006, slik at jeg får nødvendig tid til å utarbeide begjæringen. For ordens skyld presiserer jeg at overskjønnsbegjæring ikke blir uttatt med mindre jeg får uttrykkelig beskjed om det.

Med vennlig hilsen
BJERKNES WAHL-LARSEN AS

Karl Wahl-Larsen

HALLINGDAL TINGRETT

SKJØNN

Avsagt: 29.09.2006

Saksnr.: 05-054286SKJ-HALL

Rettenns formann: Sorenskriver Stein Arne Vedde

Skjønnsmenn:

Ola K Rygg

Olav Kjell Grønbye

Olav Moen

Runar O. Sletten Bjøberg

Saken gjelder:

Skjønn til fastsetting av erstatning etter naturvernloven

Miljøverndepartementet

Advokat Johan Fredrik Remmen

mot

Svein Sollid

Advokat Karl Wahl-Larsen

Toralf Østvold

Advokat Karl Wahl-Larsen

Nils Østvold

Advokat Karl Wahl-Larsen

Knut H Berg

Advokat Karl Wahl-Larsen

Henrik Stavn

Advokat Karl Wahl-Larsen

Ingebjørg H Berg

Advokat Karl Wahl-Larsen

Ragna Ingeborg Nøbben

Advokat Karl Wahl-Larsen

Christen Ivar Berg

Advokat Karl Wahl-Larsen

Knut Stavn

Advokat Karl Wahl-Larsen

Alf Christian Berg

Advokat Karl Wahl-Larsen

Torgunn Stavn

Advokat Karl Wahl-Larsen

Ole Teigen

Advokat Karl Wahl-Larsen

Ingebjørg Brunnes

Advokat Karl Wahl-Larsen

Per Aksel Stavn Skjørten

Advokat Karl Wahl-Larsen

Knut Harald Kolsrud
Kolbjørn Ødegård
Harald Arne Stavn Skjørten
Øyvind Brunnes

Advokat Karl Wahl-Larsen
Advokat Karl Wahl-Larsen
Advokat Karl Wahl-Larsen
Advokat Karl Wahl-Larsen

Det ble avsagt slikt

S k j ø n n :

Staten ved Miljøverndepartementet begjærte den 3. juni 2004 skjønn til fastsettelse av erstatning i forbindelse med oppretting av Stavnselva naturreservat i Flå kommune i Hallingdal.

Ved Kgl. res. av 13. desember 2002 ble Stavnselva naturreservat opprettet, i medhold av naturvernloven §8, jfr §10, §21, §22 og §23. Samtidig ble det vedtatt verneregler for området i forskrifts form. Reservatet er en del av Barskogplanen for Østlandet.

Fredningen berørte i alt 16 grunneiere som alle fremsatte erstatningskrav innen lovens frist. Samtlige er oppført som saksøkte i skjønnsbegjæringen, og skjønn er begjært med hjemmel i naturvernloven §20a. Saksøkte Nils Østvold er død og hans eiendom er overtatt av Alf Østvold som møtte under forhandlingene.

Saksøkte Torgunn Stavns eiendom er overtatt av Odd Egil Stavn som også møtte under forhandlingene.

De nærmere detaljer i vernevedtaket og konsekvensene for den videre utnyttelsen av de berørte eiendommene fremgår av vedtaket og vernereglene, samt skjønnskartet med inntegnet vernegrense, bilag 3 til begjæringen.

Under saksforberedelsen har partene forhandlet seg fram til enighet om erstatningen med unntak av spørsmålet om erstatning for tapte kraftutbyggingsmuligheter i Stavnselva.

Hovedforhandling ble holdt over to dager den 4. og 5. september 2006. Staten ved Miljøverndepartementet ble representert av advokat Johan Fr. Remmen, og de saksøkte private parter ble representert av advokat Karl Wahl-Larsen.

Sakens parter har i fellesskap engasjert NVK-Multikonsult v/ siv. ing. Arne Koksæter til utredning av mulighetene for kraftutbygging. Han gjennomgikk sin skriftlige utredning og deltok under skjønnsrettens befaring av naturreservatet og de tilstøtende områdene som ble berørt av en eventuell fremtidig kraftutbygging i det vernede området.

Saksøkeren har som vedlegg til skjønnsbegjæringen fremlagt verneforskriften som utkast til alminnelige skjønnsforutsetninger. Det er ikke reist innvendinger til forslaget, og retten legger forslaget til grunn:

Alminnelige skjønnsforutsetninger

§1. Avgrensing.

Det fredede området berører følgende gnr./bnr.: 15/3 – 15/4 – 18/1,2,3 – 18/4 – 18/15,41 – 18/17 – 18/19 – 18/37 – 18/63 – 18/64 – 18/84 – 19/1 – 19/3 – 20/1 – 20/11 – 20/16. Naturreservatet dekker et totalareal på 1091 dekar. Grensene for naturreservatet går fram av kart i målestokk 1:10000, datert Miljøverndepartementet desember 2002. De nøyaktige grensene for reservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Forskriften med kart skal oppbevares i Flå kommune, hos Fylkesmannen i Buskerud, i Direktoratet for Naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

§2. Formål.

Formålet med fredningen er å bevare et skogområde som økosystem med alt naturlig plante og dyreliv. Av spesielle kvaliteter kan nevnes at området består av en stor bekkeløft med et urørt preg, og som har et stort antall truede sopp- og lavarter.

§3. Vernebestemmelser.

For naturreservatet gjelder følgende bestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet. Nye plantearter må ikke innføres. Planting eller såing er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hi-områder er fredet mot skade og ødeleggelse. Nye dyrearter må ikke innføres.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som for eksempel oppføring av bygninger, anlegg og faste innretninger, hensetting av campingvogner, brakker og lignende, framføring av luftledninger, gjerder, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempningsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. Motorferdsel er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
5. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdsele i hele eller deler av reservatet.
6. Bruk av sykkel, hest og kjerre og ridning er forbudt.
7. Bålbrenning er forbudt.

§4. Generelle unntak.

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- oppsyns- skjøtsels- og forvaltningsøyemed. Øvingskjøring i tilknytning til slike formål krever særskilt tillatelse.
2. Sanking av bær og matsopp.
3. Jakt.
4. Fiske
5. Tradisjonell beiting. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.

§5. Eventuelle unntak etter søknad.

Forvaltningsmyndighetene kan etter søknad gi tillatelse til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i §4 nr. 1 (øvingskjøring) og 3, §5 nr 4.
2. Merking, rydding og vedlikehold av eksisterende stier og gamle ferdselsveier.
3. Avgrenset bruk av reservatet som nevnt i §3 nr. 5.
4. Oppsetting av gjerder i forbindelse med beiting.

§6. Generelle dispensasjonsregler.

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften når formålet med fredningen krever det, for vitenskaplige undersøkelser, arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning, og i spesielle tilfeller dersom det ikke strider mot formålet med fredningen.

§7. Forvaltningsplan.

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer kan gjennomføre skjøtselstiltak for å fremme fredningsformålet. Det kan utarbeides forvaltningsplan, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtsel.

§8. Forvaltningsmyndighet.

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

§9. Ikrafttredelse.

Denne forskriften trer i kraft straks.

* * * * *

Sakens parter er enige om at retten dersom vilkårene for å tilkjenne erstatning foreligger, skal fastsette erstatningen for tapt mulighet til kraftutbygging som en samlet sum for alle de saksøkte. De saksøkte fordeler eventuell erstatning seg imellom på egen hånd.

Det blir etter dette ikke nødvendig å oppstille spesielle skjønnsforutsetninger knyttet til den enkelte berørte eiendom/takstnummer. Det blir heller ikke nedlagt påstand om erstatning knyttet til hver enkelt takstnummer, men samlet for alle de private parter.

Generelle spørsmål for erstatningsfastsettelsen.

Naturvernloven §20 gir eier av og rettighetshaver i eiendom som blir fredet krav på erstatning av staten for økonomisk tap som er en følge av vedtaket. Erstatningen skal fastsettes i samsvar med reglene i ekspropriasjonerstatningsloven.

Lovens §4 påbyr at verdsetting skjer på grunnlag av salgsverdi (§5), bruksverdi (§6) eller gjenkjøpsverdi (§7), ut fra "slik påreknede utnyttning som det røyneleg er grunnlag for etter tilhøva på staden", dersom vernevedtaket ikke var blitt besluttet.

Retten må derfor først ta stilling til om utbygging av Stavnselva innenfor reservatet til kraftproduksjon er en slik reell og påregnelig bruk at den er erstatningsmessig vernet etter bestemmelsen.

Det grunnleggende utgangspunkt er at dersom så er tilfellet skal erstatningene fastsettes slik at de saksøkte ikke blir påført noe økonomisk tap på grunn av vernevedtaket.

Saksøkeren mener at dersom kravet er erstatningsmessig vernet skal utmåling skje etter lovens §5 ut fra salgsverdien av utbyggingsretten.

Saksøkte mener at utmålingen skal skje i samsvar med lovens §6 etter bruksverdi/avkastningsverdien av kraftproduksjonen.

Saksøkeren har i det vesentlige anført

Verneforskriftene forbyr de inngrep som er nødvendig for å anlegge de installasjoner som kreves for kraftproduksjon innenfor reservatets grenser. Det er fullt mulig å bygge en kraftstasjon nede i dalbunnen med vanninntak like nedenfor vernegrensen.

Det er ikke påregnelig med kraftutbygging i Stavnselva i det vernede området selv om vernevedtaket ikke var til hinder for slik utbygging.

Partene er enige om at det utbyggingsalternativ som er aktuelt for rettens vurdering er en samlet utbygging av Stavnselva og Grøslandselva i samsvar med "Samlet plan" alternativet.

En utbygging av denne størrelsen med en effekt på inntil 44 GWH ville medføre full konsesjonsbehandling. Med de store naturinngrep utbyggingen ville medføre i det bratte elvejuvet og de tunge verneinteressene i området er det mer sannsynlig at konsesjon ikke ville bli gitt. Konsesjonsspørsmålet må avgjøres av Kongen i statsråd.

En egen utbygging av Grøslandselva er mer nærliggende. Den vil gi 70% av samlet produksjon alene med mindre naturinngrep og mer forutberegnelige kostnader. Plasseringen av utbyggingen av Stavnselva/Grøslandselva i klasse I (klar for utbygging) i stortingsmelding nr 63 "Samlet Plan" for kraftutbygging kan det ikke legges avgjørende vekt på. Da denne ble utarbeidet i 1982, med senere revisjoner var ikke verneinteressene klarlagt på tilstrekkelig vis. Det skjedde først i 1998, noe NVE erkjente i sin høringsuttalelse i 2001 med aksept til verneforslaget.

Stavnselva er vurdert som nasjonalt verneverdig ut fra arts mangfold og de påviste rødlistearter på stedet. Midlertidig vernevedtak ble fattet 09.07.1997. Det er tunge miljøhensyn som her gjør seg gjeldende

I tillegg til den usikkerhet som foreligger under konsesjonsbehandlingen er det en stor risiko for at utbyggingen kan fordyres på grunn av topografi og uforutsette forhold knyttet til bratte dalsider med leirholdige masser. Dette gjør økonomien i prosjektet usikker.

Prosjektet er for stort til privat utbygging alene. Det er ikke tale om et småkraftverk, men et middels stort kraftverk som skal prosjekteres etter Samlet plan alternativet. Dette krever antakelig deltakelse fra profesjonelle aktører innen kraftproduksjon.

Beregnet kostnad for Samlet plan utbyggingen utgjorde etter den sakkyndiges beregninger kr 2,14 pr kwh. Samlet kostnadsramme utgjorde kr 100 mill. for hele prosjektet. For Grøslandselva alene var kostnaden kr 1,80 pr kwh. Profesjonelle aktører vil nøye vurdere økonomien i prosjektet. Utbyggingsalternativet er et elvekraftverk med minimale reguleringsmuligheter slik at produksjonen vesentlig blir sommerkraft til lavere priser.

Saksøkeren har nedlagt slik påstand:

Skjønnet fremmes.

Saksøkte har i det vesentlige anført

Utbygging av Stavnselva i samsvar med "Samlet plan" alternativet er en nærliggende og påregnelig bruk som er erstatningsmessig vernet. Dersom vernevedtaket ikke ble fattet ville det være mer sannsynlig at elva ble bygd ut til kraftformål i det vernede området enn at den ikke ville bli brukt på denne måten.

Til sammenligning nevnes at elva har hatt to tidligere sagbruk drevet med vann, et i øvre del og et i nedre del av elva, i tillegg til mølle i nedre del.

Det er ikke tvilsomt at en utbygging etter Samlet Plan medfører full konsesjonsbehandling med konsekvensutredninger, på grunn av størrelsen.

Det er påregnelig med konsesjon sett ut fra de vurderinger som ble gjort i Samlet plan. Det er klarlagt at det er vesentlige og tunge verneinteresser i verneområdet. Likevel skal konsesjonsbehandlingen gi grunnlag for å veie konsekvenser av miljø, naturressurser og samfunnsmessige forhold mot hverandre, jfr. NVE's veileder for konsesjonsbehandlingen.

Samfunnsutviklingen med kraftkrise og politiske føringer mot utbygging av små kraftverk sannsynliggjør at det vektlegges en effektiv utnytting av kraftressursene.

En liten kommune som Flå trenger de tilleggsinntekter mulig kraftproduksjon gir de private parter og deres landbrukseiendommer. Det er viktig både for bosetting og sysselsetting i nærområdet.

Verneinteressene i reservatet kan imøtekommes med strengere bestemmelser om minstevassføring i elva. Området ligger avsides til og vil ikke være tilgjengelig for mange på grunn av sin beliggenhet. Estetiske hensyn gjør seg ikke gjeldende i særlig grad.

Det er god økonomi i prosjektet og grunneierne vil neppe ha vanskeligheter med å knytte til seg profesjonelle kraftprodusenter for driften av et anlegg.

Ca 30% av utbyggingsinteressene i samlet plan alternativet faller på Stavnselva.

En isolert utbygging av en kraftstasjon i nedre del av elva, utenfor det vernede området er det ikke økonomisk grunnlag for i dag.

I 1996 søkte grunneierne i Grøslandselva om utbygging av den for seg. I svarbrev fra NVE ble de bedt om å utrede alternativet som Samlet plan gir. Dette viser at NVE så sent som samme år det midlertidige vernevedtaket kom ville vurdere Stavnselva utbygget innenfor det vernede området. En uke etter NVE's brev som nevnt ble kjent kom Direktoratet for Naturforvaltnings midlertidige vernevedtak.

Andre initiativ for utbygging ble ikke tatt fra grunneiernes side på grunn av usikkerheten med hensyn til fredningen.

Det er ikke tvilsomt at grunneierne er innstilt på kraftutbygging. Eksisterende veier i området er bygget som skogsbilveier med rimelig god standard. Dette veinettet kan forsterkes og brukes til kraftutbyggingsformålet. Store nyanlegg av veier er ikke nødvendig slik Samlet Plan er utformet.

Kun relativt korte stikkveier til kraftstasjon og inntaksdammer er det nødvendig å etablere.

Det er derfor kun begrensede inngrep i naturen som blir nødvendig.

Saksøkte har nedlagt slik påstand:

1. Skjønnnet fremmes. De saksøkte tilkjennes full erstatning for tapte muligheter til vannkraftutbygging.
2. De saksøkte tilkjennes saksomkostninger.

Retten's bemerkninger:

Når retten skal ta stilling til spørsmålet om kraftutbygging er en reell og påregnelig bruk i det vernede området dersom vernevedtaket ikke ble gjort, knytter vurderingen seg til både til spørsmålet om nødvendige offentlige tillatelser ville blitt gitt og om grunneierne med sannsynlighetsovervekt ville gjennomført utbyggingen i området som beskrevet i Samlet plan alternativet eller i en justert form av dette.

Vurderingen må baseres på den kunnskap om faktiske forhold som foreligger på skjønntidspunktet.

Retten er enig med partene i at en kraftutbygging etter Samlet Plan for vassdrag, (Stortingsmelding nr 60 for 1991/92) er av et slikt omfang at den vil gi en midlere årlig produksjon som overstiger 40 GWh. Det følger da av Vannressursloven §19 andre ledd at konsesjonsbehandlingen skal gjennomføres etter vassdragsreguleringslovens bestemmelser, som for store kraftutbygginger.

Forskrift om konsekvensutredninger, vedlegg A, påbyr at planer for tiltak om kraftutbygging med størrelse over 40 GWh årlig, alltid skal konsekvensutredes. Dette innebærer at det skal utredes grundig hvilke virkninger planlagte tiltak vil få for natur, miljø og samfunn dersom det gjennomføres. Det skal også vurderes virkninger av tiltaket i forhold til de mulige foreliggende alternativ, som et hjelpemiddel i den senere konsesjonsbehandlingen.

Etter vassdragsreguleringsloven §8 kan konsesjon gis dersom "*skader eller ulemper for allmenne eller private interesser anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler reguleringen vil medføre.*"

NVE's veileder for utforming av meldinger, konsekvensutredninger og konsesjonssøknader 1/98, del III side 7, gir anvisning på at de ulike alternativene og deres konsekvenser på miljø, naturressurser og samfunn bør omtales så bredt at det gir grunnlag for høringsinstansenes vurdering av hvilke alternativer som bør videreføres i utrednings- og planarbeidet, som grunnlag for en konsesjon.

Retten er kommet til at det knytter seg en kvalifisert usikkerhet til om konsesjon ville blitt gitt for utbygging i det vernede området.

Selv om det synes å være tverrpolitisk enighet om at tiden for de store kraftutbygginger er forbi nasjonalt sett, og at det skal legges til rette for utbygging av små kraftverk i en tid med kraftmangel, jfr Regjeringens Soria Moria erklæring, skal det legges betydelig vekt på miljøhensynet under konsesjonsbehandlingen.

Miljøulempene både i form av landskapsestetikk og biologisk mangfold er hovedårsaken til at mange vassdrag er vernet mot kraftutbygging.

De saksøkte har vist til korrespondansen mellom grunneierne i Grøslandselva og NVE om isolert utbygging av denne i 1996/97. Her viste NVE til forslaget i Samlet plan om samlet utbygging av Grøslandselva og Stavnselva som optimal utbygging, slik at vannkraftressursene ble utnyttet best mulig.

På dette tidspunktet var NVE ikke klar over verneinteressene i området, i det brevet av 03.07.97 viser til at prosjektet var klassifisert i kategori I, klart for konsesjonsbehandling.

Ved den senere høringsuttalelsen av 2001 fra NVE i forbindelse med Verneplan for barskog for Øst-Norge, aksepterte NVE verneforslaget for Stavnselva.

Verneinteressene i Stavnselva, som var grunnlag for Direktoratets vedtak om midlertidig vern 09.07.1997, var klassifisert som nasjonalt verneverdige.

Naturforvalter Engen hos Fylkesmannen i Buskerud forklarte i retten at bekkekløfter som den i Stavnselva er av de naturtyper som prioriteres vernet. Området inneholder bl.a. lav og mosearter som står i fare for å forsvinne, (Rødlistearter).

Området er spesielt med bratte dalsider som ender i et elvejuv med rik tilgang på fuktighet og lys. Det er stort innslag av gammel og død ved. Området er vernet av hensyn til bevaring av naturen, ikke for menneskers naturopplevelser. En konsesjonsbehandling ville utvilsomt ha avdekket verneinteressene i området uavhengig av vernevedtaket.

I tillegg tas i betraktning at dalsidene i det vernede området er bratte og grunnforholdet usikkert, vil selv små veianlegg medføre store fysiske inngrep i terrenget. Det samme vil framføring av rørgater gjøre, med økt behov for forankring og sikring mot avrenning av overflatevann, rasfarlige masser m.v.

Det er derfor lite trolig at bestemmelser om minstevassføring vil imøtekomme verneinteressene i særlig grad. Enhver utbygging vil være uforenlig med grunnlaget for fredningen.

Saksøkte har anført at samfunnsmessige hensyn, herunder de berørte eiendommenes inntektsgrunnlag, bosettingen og samfunnets behovet for ny kraft må ha større vekt enn verneinteressene.

Det er lite tvilsomt at de berørte eiendommene har behov for de tilleggsinntekter en fremtidig kraftproduksjon vil gi. Dersom Stavnselva tas ut av Samlet plan prosjektet kan likevel ca 70% av effekten tas ut gjennom separat utbygging av Grøslandselva. Tre av de berørte grunneierne disponerer utbyggingsretten her. Dette vil dessuten medføre at gjennomføringen av utbyggingen blir lettere med kun tre grunneiere å ta hensyn til.

I tillegg bemerkes at det innen Flå kommune er minst tre andre småkraft utbygginger i tre elver under arbeid eller forberedelse. For øvrig er Flå en av to kommuner i Buskerud som har det klart største utbyggingspotensialet for småkraftverk.

Utbyggingen av Stavnselva gir ca 30% økt effekt eller ca 13 GWh i årlig middelverdi. Dette tilsvarer i kraftmengde ca et års forbruk i Flå kommune totalt sett.

Det må imidlertid legges vekt på at det er sommerkraft som produseres, med begrensede muligheter for magasinregulering av vannmengden. Kraft produseres derfor ikke eller kun i liten grad når behovet er størst i vinterhalvåret.

Retten finner det derfor tvilsomt om konsesjon kan påregnes gitt for Stavnselva.

Spørsmålet blir så om grunneierne har sannsynliggjort at de ville igangsatt utbygging i samsvar med samlet plan om vernevedtaket ikke ble fattet.

Etter bevisene i saken antar retten at utbygging av Stavnselva etter samlet plan er forbundet med stor økonomisk usikkerhet.

Ut fra dagens priser vil en utbyggingskostnad på ca kr 3,- pr Kwh være grensen for hva som gir overskudd.

Økonomien i utbygging av Grøslandselva alene er best, med en kostnad på kr 1,80 pr Kwh. Utbygging etter samlet plan for Stavnselva og Grøslandselva gir en kostnad på kr 2,14 pr Kwh, før det er tatt hensyn til minstevassføring.

Begge prosjektene gir dermed i utgangspunktet overskudd, men utbygging av Grøslandselva isolert sett gir størst forjeneste. I tillegg gir denne minst usikkerhet med hensyn til risiko for kostnadsoverskridelser. Retten viser her til Koksæters utredning vedrørende valg av utbyggingsalternativer.

Utbyggingen som skal finansieres blir på ca kr 100 mill. Med sikte på den komplekse drift som skal gjennomføres av anlegget etter det er bygget, er det usannsynlig at det kan gjennomføres uten deltakelse fra profesjonelle aktører i bransjen. Profesjonelle aktører vil nøye vurdere innsats og risiko i prosjektet, samt kreve best mulig fortjeneste. Høy risiko forbundet med utbyggingen medfører et tilsvarende høyt krav til andel i overskuddet.

Ut fra terrengforholdene i Stavnselva, herunder grunnforhold med bratte dalsider og stort innslag av leirholdige masser, vil risikoen for uforutsette kostnader være stor. Påslaget på 10% uforutsett i kalkylen til siv. ing. Koksæter kan fort bli for lite.

Når Grøslandselv-alternativet foreligger med bedre fortjenestegrunnlag, mindre risiko og med ca 70% av produksjonen, vil dette alternativet være mest nærliggende.

Når usikkerheten knyttet til konsesjonsbehandlingen ses i sammenheng med økonomien i prosjektet, og usikkerheten under utbyggingen, er det etter rettens oppfatning ikke sannsynlighetsovervekt for at grunneierne ville foretatt utbyggingen av Stavnselva som skissert i samlet plan, uten vernevedtaket.

Dermed foreligger ikke grunnlag for å fastsette erstatning etter naturvernloven §20 sammenholdt med ekspropriasjonserstatningslovens bestemmelser.

Erstatning for tapte kraftutbyggingsmuligheter settes etter dette til kr 0,-.

Saksomkostninger.

Saksøkeren skal i medhold av skjønnsprosessloven §42 erstatte de saksøktes nødvendige omkostninger med saken. Advokat Karl Wahl-Larsen har fremlagt omkostningsoppgave av 06.09.06 pålydende kr 73 313,75, inkl. mva og omkostninger. Det er ikke reist innsigelser til salærkravet på kr 52 000,- eks mva. Oppgaven legges til grunn.

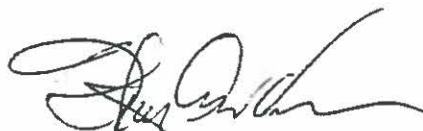
S l u t n i n g:

Staten v/Miljøverndepartementet betaler kr 0,- i erstatning for tapt kraftutbygging.

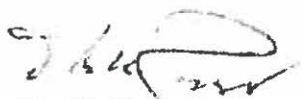
Staten v/Miljøverndepartementet betaler de lovbestemte utgifter med skjønnet

Staten v/Miljøverndepartementet betaler saksomkostninger til de saksøkte v/advokat Karl Wahl-Larsen med kr 73 313,75 inkl mva.

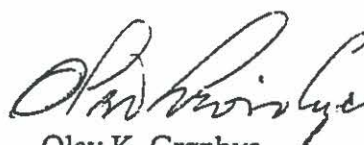
Retten hevet

Stein Arne Vedde

Ola K. Rygg

Olav K. Grønbye

Olav Moen

Runar Bjøberg

Skjønnet forkynnes for partene ved deres prosessfullmektiger.

Karl Wahl-Larsen

